

Kína geo-ökonómiai stratégiája Afrikában – Franciaország kiszorul?

TDK-dolgozat

Szilágyi Enikő Erzsébet
honvédtiszt-jelölt

2012.

TARTALOMJEGYZÉK

TARTALOMJEGYZÉK.....	3
ÁBRAJEGYZÉK.....	5
ELŐSZÓ	6
1. KÍNA AFRIKÁBAN	7
1.1. Kína érdekei	8
1.2. Kína stratégiája.....	10
1.2.1. Politika	11
1.2.2. Gazdaság	12
1.2.3. Soft power	16
1.2.4. Katonai szerepvállalás	17
1.3 Szereplők.....	20
2. FRANCIAORSZÁG AFRIKÁBAN.....	23
2.1. Franciaország érdekei.....	24
2.2. Franciaország stratégiája	27
2.2.1. Françafrique	27
2.2.2 Politika	28
2.2.3. Gazdaság	29
2.2.4. Soft power	32
2.2.5 Katonai szerepvállalás	32
3. KOCKÁZATOK ÉS MELLÉKHATÁSOK.....	35
3.1. Konkurencia	36
3.2. Kritika.....	42
3.3. Tanácsok.....	47
ZÁRSZÓ	49

FORRÁSJEGYZÉK	51
MELLÉKLETEK.....	I

ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra: "Egy Kína"	9
2. ábra: FOCAC megnyitó Peking, 2012. július 19.	11
3. ábra: Kína FDI kihelyezése országokénti megoszlása.....	13
4. ábra: Konfuciusz Intézet avatása Sierra Leonében	16
5. ábra: Szubszaharai Afrika legnagyobb fegyverbeszállítói.....	19
6. ábra: Gyakorlati oktatás	22
7. ábra: Frankofón országok Afrikában	25
8. ábra: Francafrique 50 éve - Afrika szemszögéből	27
9. ábra: Politikai és polgári szabadság változása Afrikában	29
10. ábra: CFA frank	31
11. ábra: A térség hadműveleteiben résztvevő francia katonák.....	34
12. ábra: Wen Jiaobao kínai miniszterelnök és Thabo Mbeki dél-afrikai elnök	38
14. ábra: Kínai árus Abidjan piacán.....	42
15. ábra: A fizetésüket követelik	43
16. ábra: Fakitermelés Kamerunban	45

ELŐSZÓ

Afrika az ígéret földje. Ideje félretenni a korábbi előítéleteket és közhelyes gondolkodást, és egy pillantást vetni a déli kontinensre. Afrika a szárazföld több mint 20%-át teszi ki, lakosainak száma meghaladja az 1 milliárdot. Ha ehhez hozzávesszük a rendelkezésére álló természeti erőforrásokat, és az afrikai államokban rejlő növekedési potenciált, már sejtjük, miért érdemes figyelemmel követnünk a „fekete kontinens” sorsát. Vegyük észre, amit Kínai is lát!

A gazdasági válság ellenére Afrika évi 3-5%-os növekedést produkált és egyre növekvő mértékben áramlik be a külföldi működőtőke. Kereskedelmi kapcsolatai megélénkültek, sorban hajtják végre az infrastrukturális beruházásokat, és már nem csupán egzotikus úti cél, de a vezető hatalmak is versengenek az afrikai területszerzésért.

Évszázadokkal, évtizedekkel ezelőtt francia, brit, belga, német, olasz, portugál és spanyol fennhatóság alatt álltak a földrész országai, azonban a dekolonizációs folyamatok hatására a kapcsolatrendszerek átszerveződtek. A régi gyarmattartó országok mellett az Amerikai Egyesült Államok és Kína is ki akarja terjeszteni befolyását ezekre az államokra, és kiaknázni a bennük rejlő lehetőségeket.

Munkám során a felsoroltak közül két szereplő Afrika-megközelítésével, valamint egymáshoz való viszonyával fogok foglalkozni. A francia terület lelkes kutatójaként Franciaországot választottam, gazdasági szakos hallgatóként pedig érdekel a szédületes sebességgel csúcsokat ostromló Kína Afrika-stratégiája, annak gazdaság- és biztonságpolitikai vonatkozásaival együtt.

Először felvázolom a két ország Afrika felé irányuló érdekeit és stratégiáit, megvizsgálom a két modell közötti különbségeket, és igyekszem arra is választ találni, hogy a kínai térhódítás mennyiben járul hozzá a francia befolyás visszaszorulásához. Kritikák megfogalmazása után pedig megpróbálok néhány ötlettel is szolgálni arra vonatkozóan, hogyan tudna Párizs ismét „teret hódítani”, szorosabb együttműködésre szert tenni Afrikában.

Szeretném felhívni a figyelmet arra, hogy bármennyire távolinak is tűnik ez a kérdéskör számunkra, az esetlegesen Franciaországot érintő negatív hatások – partnerországgént, valamint az Európai Unió tagjaként - közvetetten Magyarországot is elérhetik, ezért nekünk is érdemes tisztában lennünk az eseményekkel.

1. KÍNA AFRIKÁBAN

"Kína mindig Afrika jó barátja, jó partnere, jó testvére lesz."

/Hu Jintao/

1.1. Kína érdekei

Napjainkban Kína külpolitikáját, és az ehhez kapcsolódóan alkalmazott stratégiáját három fontos területen kitűzött céljai határozzák meg, melyek a biztonsági, a gazdasági és a politikai szférához köthetők.

A három témakör összefonódása figyelhető meg, hiszen a Népköztársaság nagy hangsúlyt fektet energiabiztonságának megvalósítására, melyben az Afrikából érkező szénhidrogén-import egyre növekvő szerepet tölt be. 1970 óta folyamatosan növekvő *energiaigényét* csupán behozatallal tudja fedezni; 2005-től pedig már a világ második számú „kőolaj fogyasztójaként” tartjuk számon. Becslések szerint 2020-ra az import aránya a 80%-ot is elérheti. Kockázatosabbá váló Közel-keleti beszerzéseit az Afrika felé irányuló diverzifikációs törekvéseivel próbálja biztosítani, és reméli, hogy ezáltal Washington számára is kisebb „támadási” felületet nyújt.¹ 2006-ban a Közel-Kelet felé irányuló kőolajfüggősége 40 %-ra volt tehető, míg ez az érték Afrika irányában megközelítette a 20%-ot.²

Kína gazdasági növekedése szempontjából is kiemelt jelentőségű az energiaellátás *kontinuitása*; az esetlegesen fellépő zavarok negatív hatást gyakorolnának a termelésre (pl. a kohászatra, vegy-, fém- és építőiparra). A GDP növelése Peking általános célja, mivel a növekvő belső kereslet növekvő import igényekkel párosul; a regionális gazdasági fejlettségi különbségek okozta kényes társadalmi és politikai stabilitás miatt a dinamikus külkereskedelmi tevékenység nem bizonyulna elégségesnek. A 2020-as célkitűzések között szerepel a GDP megduplázása is.³

A fosszilis energiahordozók kereskedelmén túl (pl. kőolajimport Nigériából, Algériából, Líbiából, Angolából, Szudánból vagy Egyenlítői Guineából) Kína számít a

¹ Alain CAUSSIEU – Sébastien DEMAILLY – Guillaume DETILLEUX – Matthieu DEPOIRE – Christophe PEIGNÉ: *Crise du Darfour: Indice révélateur de la politique d'accroissement de puissance de la Chine en Afrique*, online elérhető: http://www.infoguerre.fr/documents/dossier_chine_afrique.pdf (letöltve: 2012. 10. 22.).

² Michal MEIDAN: *La Chine à la conquête des marchés énergétiques mondiaux*, In: Hérodote, Issy-les-Moulineaux, 2007/2. n°125, 77-94. p., online elérhető: <http://www.cairn.info/revue-herodote-2007-2-page-77.htm> (letöltve: 2012. 10. 22.).

³ Alain CAUSSIEU – Sébastien DEMAILLY – Guillaume DETILLEUX – Matthieu DEPOIRE – Christophe PEIGNÉ: *Crise du Darfour: Indice révélateur de la politique d'accroissement de puissance de la Chine en Afrique*, online elérhető: http://www.infoguerre.fr/documents/dossier_chine_afrique.pdf (letöltve: 2012. 10. 22.).

nagy mennyiségben érkező vas- és rézércre (Dél-Afrikából és Zambiából), kobaltira és koltánra (Kongóból), fára (Gabonból, Kamerunból és Kongóból), és a krómra (Zimbabweból).⁴ Ezek mellett élénken érdeklődik a Közép-afrikai Köztársaság réz, nikkel, vas, bauxit, és uránium készlete iránt is.⁵

Beviteli érdekeltsége mellett Kínának *exportálási szándékai* vannak, hiszen a hazai szereplők által előállított hatalmas mennyiségű termékek értékesítéséhez Afrika ideális felvevőpiacot nyújt. Az olcsó kínai áruk számára a majd' 1 milliárd potenciális fogyasztó és a még alig „felfedezett” piacok számos kiaknázatlan lehetőséget rejtnek; könnyedén felszívják a kínai ipari termelés egy részét, elektronikai- és textilipari termékeket, háztartási cikkeket, járműveket szereznek be kínai forrásból.

A fenti előnyökkel szorosan összekapcsolódik Kína *politikai érdekrendszer*e is, belpolitikai és világpolitikai szintén egyaránt. A gazdasági prosperitás hozzájárul a belső stabilitás megőrzéséhez, valamint megalapozza a külpolitikai befolyás kiterjesztését. Az Afrika országaival való kapcsolatok elmélyítése Peking számára új szövetségek megkötését is jelenti, melyek a kölcsönösség elvén alapulnak. Minden újabb „barátság” egy újabb szavazatot jelent(het) a Kína számára fontos kérdésekben az ENSZ-ben és a nemzetközi szervezetek ülésein, cserébe szövetségesei is élvezi a nagyhatalom támogatását. Emellett ezek a partnerek támogatják az „egy Kína” elvet, azaz Tajvan perifériára szorítását, politikai izolációját a nemzetközi szintén, így kikényszerítve az ország egyesítését a szigettel.

1. ábra "Egy Kína"

Forrás: www.flickr.com

⁴ William LEDAY: *Political dimensions of the China-Africa strategic partnership*, In: La Revue Défense nationale et Sécurité collective, Paris, 2007/1. 82-93. p.

⁵ Valérie NIQUET-CABESTAN: *La stratégie africaine de la Chine*, In: Politique étrangère, Paris, 2006/2. 361-374. p., online elérhető: <http://www.cairn.info/revue-politique-etrangere-2006-2-page-361.htm> (letöltve: 2012. 10. 23.).

1.2.Kína stratégiája

Peking szándékai legitimálásához és elfogadtatásához több megközelítést is alkalmaz, az afrikai relációk szorosabbra fűzése mögött sokkal inkább a *kölcsönösségen alapuló, baráti együttműködés* képét kívánja kelteni, semmint a „hosszú távon világelső nagyhatalom” címére pályázó kizsákmányoló vízióját sugározni. Itt azonban feltétlenül szükséges megjegyezni, hogy a kínai külpolitikát az ország saját érdekei határozzák meg, nem normakövetés vagy ideológiai megfontolások vezérlik. Előrelátó, hosszú távú stratégiákban gondolkodik, melyek sikeressége és eredményessége nem a rövid időtartamon belül kimutatott profitabilitásban mutatkozik meg – sőt veszteségességük sem feltétlenül meghatározó, amennyiben hosszabb időtávon belül a projektek „kinövik magukat” – hanem a később jelentkező, számottevő előnyök kifejlődésében.

Szívesen helyezi a két fél közötti kapcsolatot *történelmi keretbe*, mely az élénkebb kereskedelem révén a Ming dinasztiaig (1368-1644) nyúlik vissza, de a XIX. század kolonizációs törekvései miatt megszakadt teljes kibontakozásuk. Újabb közeledés az '50-es évektől figyelhető meg, miután 1955-ben az indonéziai Bandungban 29 állam részvételével afroázsiai konferenciát tartottak. A konferencia célja volt megtalálni az „arany középutat” a kor két szuperhatalma, illetve azok ideológiai törekvései és módszerei között, politikai és gazdasági célok, megoldások felvázolása mellett.⁶ A kapcsolatok lassú beindulása után Afrika szerepe a nyugati államok elzárkózásának mértékével fordítottan arányosan értékelődött fel, melyben a 2000-es évek eleje hozott drasztikus erősödést. Kína a „Dél-Dél” együttműködést hirdetve – mintegy vezetői szerepben tűnve fel a feltörekvő országok között – élénkítette fel politikai és gazdasági kapcsolatait az afrikai államokkal. 2000-ben a Kína-Afrika Együttműködési Fórum (FOCAC) keretén belül mélyítette tovább a kooperációt, melyet 2003-ban a Kína-Afrika Üzleti Konferenciával tovább szélesített, 2006-ban pedig a pekingi fórumon stratégiai szintre is emelte azt.⁷

⁶ TARJÁN Tamás: *1955. április 18. a bandungi konferencia megnyitása*, online elérhető: http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1955_aprilis_18_a_bandungi_konferencia_megnyitasa (letöltve: 2012. 10. 23.).

⁷ VÖLGYI Katalin: *Kína regionális kapcsolatrendszerei az ázsiai és afrikai relációkban*, online elérhető: http://www.chinanetwork.hu/content/content_158.html (letöltve: 2012. 10. 23.).

Az elmúlt évtizedek alatt kikristályosodott az az Afrika számára roppant szimpatikus kapcsolatépítési módszer, mely a nyíltságon, barátságon, egyenlőségen, a kölcsönös haszon, támogatás és előnyök elvén, továbbá az együttfejlődés és egymástól való tanulás, tehát a „mindenki nyer” (win-win) elvén alapul. Mindez politikai, gazdasági, szociális és katonai téren is megnyilvánul.

2. ábra FOCAC megnyitó Peking, 2012. július 19.

Forrás: www.flickr.com

1.2.1. Politika

Politikai téren egyenrangú partnerként kezeli Kína az afrikai államok vezetőit; találkozók és különböző szintű konzultációk során egyeztetni velük álláspontját, további együttműködési lépéseiket; tartózkodik a belügyekbe való beavatkozástól, nem szab feltételeket a kooperációért cserébe. Mindössze a nemzetközi szintén tanúsított támogatást várja el (jogosan), de természetesen ő is kiáll „déli barátai” mellett. Így fordulhatott elő, hogy az afrikai országok sorra szakították meg hivatalos kapcsolataikat Tajvannal - mára már csak Burkina Faso, Gambia, Malawi, Sao Tome és Principe, és Sváziföld tartanak ki mellette -; vagy épp szavazataiknak – az ENSZ-ben a voksok közel harmadával rendelkeznek - köszönheti Kína, hogy az emberi jogok megsértése miatt 11 alkalommal kerülte el a szankcionálást, 13-szor pedig sikerült hátráltatnia Tajvan csatlakozását a szervezethez. Ez kívül Japán állandó ENSZ BT-tagsági aspirációi,

valamint a Peking-Tokió közötti – a Kínai-tenger kizárólagos kereskedelmi övezeteinek meghatározása kapcsán kialakult – súrlódások okán is szüksége van az afrikai támogatásra.⁸ Kína pedig az ENSZ Biztonsági Tanácsának állandó tagjaként vétózta meg a darfúri humanitárius válságba való beavatkozást, vagy éppen azt akadályozta meg, hogy néhány országot nemzetközi szankciókkal sújtsanak.

1.2.2. Gazdaság

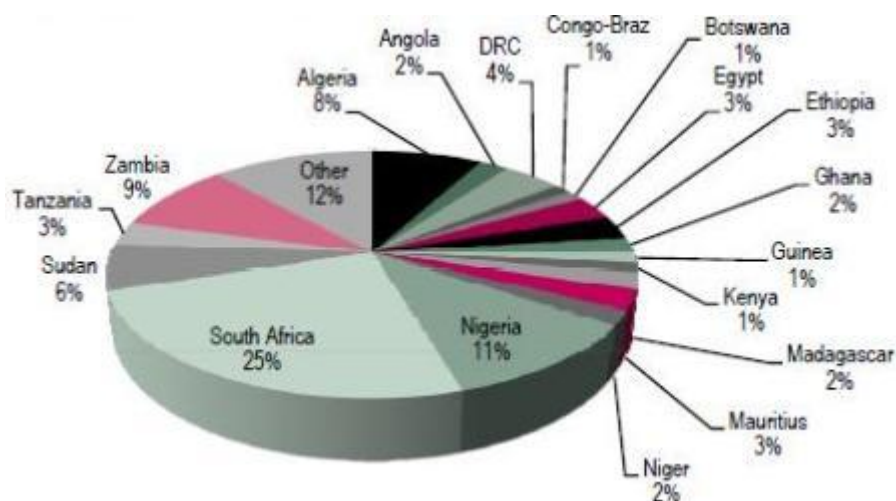
Az egyenlő félként való bánásmód a gazdasági szférára is kiterjed, Kína – az IMF vagy a Világbank strukturális alkalmazkodási programjával ellentétben - gazdasági együttműködéséért, segítségéért sem vár drasztikus változtatásokat, gazdasági csomagok, programok készítését, reformok végrehajtását, vagy a nyugati országokhoz való felzárkózást, demokráciaépítést. Egyszerűen hagyja, hogy ezekről saját maguk rendelkezzenek. Gazdasági téren a kereskedelem, a beruházások, a pénzügyi együttműködés, a mezőgazdaság, a turizmus, az infrastruktúra-fejlesztés és a segélyek mellett az adósságok elengedése élveznek prioritást. „A 2006-os FOCAC csúcson bejelentett, új kínai-afrikai stratégiai partnerség erősítése érdekében Hu Jintao, kínai elnök a következő nyolc felajánlást tette:

- A 2006-os segélyek összegének megduplázása 2009-ig.
- 3 milliárd dolláros kedvezményes hitel és 2 milliárd dolláros kedvezményes vásárlói hitel nyújtása Afrikának a következő három évben.
- 5 milliárd dolláros tőkéjű Kína–Afrika Fejlesztési Alap felállítása a kínai vállalatok afrikai beruházásainak ösztönzésre.
- Az Afrikai Unió konferencia-centrumának megépítése (amely szintén az Afrikai Unió és Kína közötti szoros együttműködés jelképe. A centrum építése 2008-ben kezdődött el.).
- A súlyosan eladósodott és a legkevésbé fejlett afrikai országok 2005-ben lejáró adósságának (kamatmentes állami kölcsönök) eltörlése.
- 190-ről 440-re emelni azoknak a legkevésbé fejlett afrikai országokból származó exporttermékeknek a számát, amelyekre Kína nulla vámtarifát alkalmaz.
- 3-5 kereskedelmi és gazdasági együttműködési zóna felállítása Afrikában, a következő három évben.

⁸ William LEDAY: *Political dimensions of the China-Africa strategic partnership*, In: La Revue Défense nationale et Sécurité collective, Paris, 2007/1. 82-93. p.

- 15.000 afrikai szakember képzése, 100 agrárszakértő küldése Afrikába, 10 speciális mezőgazdasági demonstrációs centrum kialakítása, 30 kórház és 30 maláriacentrum építése, 300 fiatal önkéntes küldése Afrikába 100 vidéki iskola építése, 2000-ről 4000-re emelni az afrikai diákoknak nyújtott kínai állami ösztöndíjak számát.”⁹

3. ábra Kína FDI kihelyezése országonkénti megoszlása 2009-ben (9,3 milliárd dollár)

Forrás: blogs.ft.com

A 2010-2012-es időtartamra vonatkozó akcióterv volt hivatott fenntartatni és tovább mélyíteni az afrikai országokkal folytatott együttműködést (pl. a klímaváltozás ellen, tudományos és egészségügyi téren), tízmilliárd dollár kedvező kamatozású kölcsönt irányzott elő a fejlődésben lévő afrikai országok pénzügyi kapacitásainak növelésére, de a kis-és közepes méretű vállalkozások támogatását is szorgalmazta egy egymilliárd dollár tőkéjű alap tervbe vételével. Emellett a további infrastrukturális beruházások létrejöttét, a társadalmi és gazdasági fejlődést változatlanul támogatta. „Az akcióterv három éve alatt a kínai kormány összesen húszezer fő betanítását vállalta: ezeröttszáz afrikai tanárt részesítenek továbbképzésben, a Master of Public Administration program keretében kétszáz közép- és felső szintű tisztviselő képzése válik lehetővé, a kormány ötezer-öttszáz tanulmányi ösztöndíjat ajánl fel, a NEPAD Educational Training Project pedig pénzügyi fedezetet biztosít az afrikai egészségügyi szakemberek képzésére, többek közt hármezer

⁹ VÖLGYI Katalin: *Kína regionális kapcsolatrendszerei az ázsiai és afrikai relációkban*, online elérhető: http://www.chinanetwork.hu/content/content_158.html (letöltve: 2012. 10. 23.).

orvos és ápolónő oktatására. Húszt afrikai és ugyanennyi kínai egyetem között új típusú intézményközi együttműködésre kerül sor.”¹⁰

Az ötödik, 2012. július 19-én Pekingben megrendezett FOCAC találkozón a 2009-es tízmilliárd dolláros kölcsönajánlatot Kína megkészszerzte, Hu Jintao elnök pedig támogatásáról biztosította a baráti kontinens országait: „rendületlenül az afrikai emberek mellett áll, és örökre jó barátjuk marad” Kína.¹¹

Kereskedelmi szempontból az elmúlt évtized a kínai-afrikai relációk dinamikus fejlődését hozta, a bilaterális megállapodások nyomán Kína Afrikába gépeket és szállítóeszközöket, textíliákat, háztartási cikkeket, mezőgazdasági termékeket stb. exportál, míg ennek „ellentételezéseként” a kínai import főként energiahordozókból és ércből, kisebb mennyiségben pedig egyéb árucikkekből (pl. iparcikkek, agrártermékek) áll. A fekete kontinens az új évezredben fontos kőolaj-beszállítónak nőtt ki magát, 2007-ben Kína importjának 26%-át biztosította, de ez a mennyiség az Amerikának és Európának szállítottéhoz képest még az 50%-ot sem érte el.¹² A kereskedelem volumene az elmúlt évtizedben rohamosan nőtt ugyan („Afrika Kínába irányuló exportja átlagosan évi 40 százalékkal nőtt, 4,8 milliárd dollárról 28,8 milliárdra, majd 2011-re 93 milliárdra; Afrika Kínából származó importja megnégyszereződött, s 2006-ban 26,7 milliárd dollárt tett ki”¹³), Amerikához és Európához képest 2006 előtt mégsem számított óriási mértékűnek.

A kereskedelem-fejlesztésben fontos szerepet játszik a kínai kormány, illetve a bankok (pl. China Exim Bank, African Development Bank, China Export and Credit Insurance Corporation) exporthitelezői tevékenysége, projektfinanszírozói hajlandósága (utak,

¹⁰ FEHÉRVÁRI László: *Új kínai külpolitikai modell. Az afrikai és a közel-keleti országokkal folytatott multilaterális együttműködés intézményesített keretei*, In: MKI-tanulmányok, Budapest, 2010/11. 3-14. p.

¹¹ NOL: *Kína még tovább pénzeli Afrikát*, online elérhető: http://nol.hu/kulfold/kina_meg_tovabb_penzeli_afrikat (letöltve: 2012. 10. 23.).

¹² VÖLGYI Katalin: *Kína regionális kapcsolatrendszerei az ázsiai és afrikai relációkban*, online elérhető: http://www.chinanetwork.hu/content/content_158.html (letöltve: 2012. 10. 23.).

¹³ KISS Judit - TÉTÉNYI András: *Kína politikai és gazdasági érdekei Fekete-Afrikában*, online elérhető: <http://www.chinanetwork.hu/portal/downloads/MAGYAR/publikacio/2008tanulmanyok/2-10-KissJ-Tetenyi.pdf> (letöltve: 2012. 10. 22.).

erőművek, víz- és gázvezetékek építése), beruházás-ösztönző politikája. Közben az afrikai exportáló kedvet speciális kedvezményes és nulla vámtarifával ösztönzik.

Kína hosszú távra tekint előre, és mivel a (fizetőképes) népesség növekedésével a mezőgazdasági termékek, élelmiszerek kereslete is emelkedik, hajlandó agráripari és mezőgazdasági befektetéseket, fejlesztéseket eszközölni, hogy a potenciális, művelés alá vonható afrikai területek termelékenységét kiaknázzák, növeljék, ennek eredményeként pedig az országba irányuló agrárbeszállítás tovább növekedjék a jövőben.

Beruházási téren jelentős összegeket investált Kína az afrikai projektekbe, 2011-ben a 15 milliárd dollárt is meghaladta a kifelé irányuló FDI; a befektető vállalatok számát tekintve pedig kétezres nagyságrendről szólnak a hírek.¹⁴ Ezek között megtalálhatók a kisebb magánvállalkozások és a nagy állami beruházók egyaránt. Az utóbbi kategória befektető kedve leginkább a nyersanyag-kitermelés területén mutatkozik meg, de a feldolgozó-, építő-, és szolgáltatóiparban is jelentős. A beruházási tendencia a gazdasági válság hatására sem torpant meg; Libériában vasérc kitermeléséről szóló egyezség született, Nigériában uránium bánya kitermelésének fokozására kedvezményes hitelmegállapodást kötöttek, valamint járművek gyártására alkalmas üzem létrehozásáról is döntöttek, Zambiában rézbányát vettek át és vízi erőművet építettek, Szudánban aranybányászati jogot szereztek és útépítési projektbe kezdtek, Guineával bauxitbányászati jogról egyeztek meg, a telekommunikációs szektorban nagy jelentőségű tendert nyertek Malawiban,¹⁵ de felvásárlás és beruházás útján a kőolaj- és földgázszektorban is növelték befolyásukat a kínai állami vállalatok.¹⁶

A gazdasági válság a további infrastruktúra-fejlesztéseknek sem állta útját, hiszen Kínának saját magának is érdeke a fejlett úthálózat, hidak, vezetékek megléte. Én azonban úgy látom, hogy mindez szintén a több évtizedre előre tervező kínai stratégia része, és a beruházások mellett sokkal erősebb érv az a tény, hogy mindezek az Afrika területén tevékenykedő kínaiak számára (is) hasznosnak (lesznek); sokkal kevesebbet

¹⁴ BÁNYAI Gyula: *Kína válik Afrika új gyarmatosítójává?* online elérhető: <http://www.vg.hu/gazdasag/gazdasagpolitika/kina-valik-afrika-uj-gyarmatositojava-382940> (letöltve: 2012. 09. 26.).

¹⁵ VÖLGYI Katalin: *Kína regionális kapcsolatrendszerei az ázsiai és afrikai relációkban*, online elérhető: http://www.chinanetwork.hu/content/content_158.html (letöltve: 2012. 10. 23.).

¹⁶ A tranzakciókban nigériai, kameruni, gaboni, kurdisztáni és szudáni bányák voltak érintettek.

nyom a latban, hogy az új infrastruktúra az afrikaiak részére gazdasági növekedést, életminőségbeli javulást stb. eredményez(het).

Kína tervei között szerepel, hogy a jövőben a BRIC országoknak és az afrikai államoknak nyújtott hitelek egy részét dollár helyett jüanban teljesítik, ezzel nem csak a valuta kockázatokat, hanem a dollár ázsiai dominanciáját is mérsékelhetik.

Az állami export-monopólium leépítésével, az „exportálási jog decentralizálásával”, a szabályozás lazulásával a kínai vállalkozások sokkal nyitottabbá váltak a „külvilág felé”. Ez a nyitás magával hozta a külföldi piacokról és partnerekről alkotott pozitívabb kép kialakulását, nem mellesleg pedig a mind teljesebb, alaposabb információszerzést is. Egy-egy személy áttelepülésére pedig a már Afrikában élő rokon, családtag lehet még hatással.

A nyilvánvaló anyagi előnyökön túl a megélénkülő turizmus is a motivációs tényezők között említhető. „2006 szeptemberében már 17 afrikai ország volt a kínai turizmus célországa, mivel megkapta az ún. Approved Destination Status-t (legutóbb például Botswana, Namíbia, Lesotho, Madagaszkár és Ghána). Ugyanakkor az afrikai turisták érdeklődése is növekszik Kína iránt: a 2000-es évek közepén évente mintegy 250 000 afrikai látogatott Kínába.”¹⁷

1.2.3. Soft power

A kínai stratégiai harmadik pilléréként – és a „puha erő” alkalmazásának egyik elemeként – az egészségügyi, oktatási és kulturális téren tett lépések sora jelentkezik a kínai külpolitikában. Kiemelt szerephez jut az Afrikai Emberi Erőforrást Fejlesztő Alapítvány, de legalább ennyire

4. ábra Konfuciusz Intézet avatása Sierra Leonében

Forrás: <http://www.fmprc.gov.cn>

¹⁷ KISS Judit, TÉTÉNYI András: *Kína politikai és gazdasági érdekei Fekete-Afrikában*, online elérhető: <http://www.chinanetwork.hu/portal/downloads/MAGYAR/publikacio/2008tanulmanyok/2-10-KissJ-Tetenyi.pdf> (letöltve: 2012. 10. 22.).

lényegesek az afrikaiak részére fenntartott ösztöndíjak, melyek száma az elmúlt években folyamatosan növekedett; 2012-ben 18 ezer ösztöndíjat és 30 ezer fő számára képzési lehetőséget ajánlott fel Hu elnök. A Kínában való tanulás lehetősége jól illeszkedik a hosszú távú koncepcióba, hiszen az ott elsajátított tudást hazájukba visszatérve tudják majd kamatoztatni, a megszerzett nyelvismeret pedig az Afrikába települt kínai vállalkozások és vállalkozók előnyére válhat a helyi lakossággal való kommunikáció során. Az iskolák, köz-, és kulturális intézmények, Konfuciusz Intézetek létrehozásával Kína nem csak saját kultúráját terjeszti, hanem közelebb hozza azt a partner országával, megerősíti bennük a Kínába, baráti, megbízható, kölcsönösségen alapuló „nyer-nyer” politikájába vetett hitüket, pozitív „Kína-képüket”. A rendelőintézetek, kórházak építésének közvetlen, gyógyászatra kifejtett pozitív hatásán túl szintén rendelkezik ugyanezen – Kína számára előnyös – hozadékkal.

1.2.4. Katonai szerepvállalás

A kínai stratégia negyedik, egyáltalán nem elhanyagolható dimenziója a katonai és haditechnikai együttműködés megléte és fejlesztése. Minekután Afrika számos (fegyveres) konfliktus melegágya, nem ritka a diktatórikus államberendezkedés sem, a korrupció, az alacsony bürokratikus hatékonyság, az emberi jogok (durva) megsértése, semmibe vétele miatt a kontinens fegyverpiacának kiaknázása előtt is nagy távlatok nyílnak. Az államélet élén álló vezető, vagy kormányzat fegyveres erők támogatásához is folyamodhat hatalma megtartására, vagy visszaszerzésére, illetve megszilárdítására. Példaként érdemes megemlíteni Szudánt, ahol Kína a nyugati fegyverembargó ellenére is folytatta a fegyverszállításokat. Khartum megkészszerzte védelmi költségvetését, így a kőolajból származó bevételek 70%-át fegyvervásárlásra költötte, mely 50%-át Kína biztosította.¹⁸ Tehát hiába hirdeti az ázsiai állam, hogy távol tartja magát partnerei belső ügyeitől, belpolitikájuk alakításába nem szól bele, gyakorlatilag mégis erős befolyással bír. De hát, üzlet az üzlet!

Az Amnesty International jelentése szerint Szudán 24 millió dollár értékben vett fegyvereket és lőszereket Kínától, 57 millió dollárt költött alkatrészek és repülőgép berendezések vásárlására, további 2 milliót pedig helikopter és repülőgép alkatrészekre.

¹⁸ Anthony CAUBIN: *La coopération économique chinoise en Afrique de l'Ouest: L'exemple de la Côte d'Ivoire*, online elérhető: http://memoires.sciencespo-toulouse.fr/uploads/memoires/2010/memoire_CAUBIN-ANTHONY.pdf (letöltve: 2012. 10. 22.).

Az AviChina Industry and Technology 6 harci repülőt és K-8-as oktató repülőt szállított le, de Kína F-7-es megfigyelő repülőket és Y-8-as szállító repülőgépeket is eladott, emellett 3 könnyűfegyverzeti gyárat nyitott Szudánban. Az Amnesty International jelentése szerint Szudánon keresztül a csádi ellenzéki csoportokhoz is jutott a kínai fegyverzetből. Ezen felül még Zimbabweban, és Maliban is létesített fegyvergyárakat, Namíbiával, Angolával, Botswanával, Szudánnal, Eritreával, Zimbabweval, Sierra Leonével és Kongóval kötött hadianyag-beszerzési egyezményt. Továbbá a déli országok számára katonai járműveket, felszerelést, páncélozott és tűzérési eszközöket, ruházati anyagokat és kommunikációs eszközöket is exportált.¹⁹

Az haditechnikai eszközökön és felszereléseken túl személyi kiképzéssel, tanfolyamokkal is hozzájárul a térség katonai színvonalának emeléséhez, így az afrikai hadseregek tagjainak lehetőségük van több hónapos tanfolyamokon, kiképzésen is részt venniük Kínában, vagy kínai kiképzőkkel hazai terepen. Ezen felül korábban 5000 „nem egyenruhás katonát” is állomásoztatott Szudán területén az olajkitermelés védelme érdekében.²⁰

A katonai együttműködés harmadik területe a kínai katonák ENSZ békefenntartó műveletekben való részvétele afrikai földön. 2003-ban Kongóba küldött egy kontingenst újjáépítési és megfigyelési feladatok ellátására (MONUC), 2005-ben Libériába (MINUL), 2006-ban Libanonba (FINUL). Az évtized közepe táján 1500 kínai katona állomásozott a kontinensen ENSZ békefenntartói missziók keretében,²¹ ahol lehetőségük volt francia és angol katonákkal is együttműködni.²²

¹⁹ Alain CAUSSIEU – Sébastien DEMAILLY – Guillaume DETILLEUX – Matthieu DEPOIRE – Christophe PEIGNÉ: *Crise du Darfour: Indice révélateur de la politique d'accroissement de puissance de la Chine en Afrique*, online elérhető: http://www.infoguerre.fr/documents/dossier_chine_afrique.pdf (letöltve: 2012. 10. 22.).

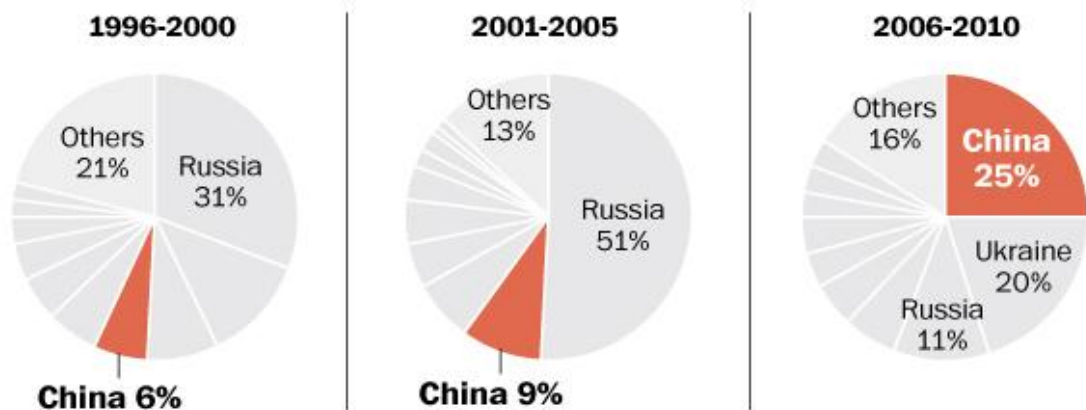
²⁰ KISS Judit - TÉTÉNYI András: *Kína politikai és gazdasági érdekei Fekete-Afrikában*, online elérhető: <http://www.chinanetwork.hu/portal/downloads/MAGYAR/publikacio/2008tanulmanyok/2-10-KissJ-Tetenyi.pdf> (letöltve: 2012. 10. 22.).

²¹ Az ENSZ BT tagjai közül Franciaország után a második legnagyobb létszámban mobilizálta fegyveres erejét a térségben.

²² Valérie NIQUET-CABESTAN: *La stratégie africaine de la Chine, In: Politique étrangère*, Paris, 2006/2. 361-374. p., online elérhető: <http://www.cairn.info/revue-politique-etrangere-2006-2-page-361.htm> (letöltve: 2012. 10. 23.).

5. ábra Szubszaharai Afrika legnagyobb fegyverbeszállítói

Largest **exporters of major arms** to sub-Saharan Africa

Forrás: www.washingtonpost.com

1.3 Szereplők²³

Az afrikai beruházásokra jelentős befolyásoló erővel bíró szervezetek mindenképpen állami intézmények, melyek a meghatározott feladat – és eszközrendszerük alapján folytatják tevékenységüket.

A China Exim Bank kötelessége az Államtanács fejlesztési politikájának pénzügyi támogatása, feladata tulajdonképpen nemzetközi ügyletekhez exporthitel nyújtása. 2010-ben Afrika 36 országában 259 projektet finanszírozott, melyek 80%-át építőipari beruházások tették ki, eszközállományának 40%-át az Afrikának nyújtott hitelekre fordítja. a 2010-2013-as időszakban afrikai projektekre 10 milliárd dollárt irányoztak elő, ebből 1 milliárd a kis- és középvállalkozásokat segítő programnak szenteltek. A tőkét nem közvetlenül kapják meg az afrikai kormányok, hanem a kínai kormány kínai építőipari vállalatot bíz meg a kivitelezési feladatok ellátásával. A munkálatokért cserébe az afrikai kormány eleget kell, hogy tegyen kamatfizetési kötelezettségének, sokszor pedig bányászati koncessziót ruház át kínai vállalatokra. (Ugyan előfordul, hogy a megbízott cég a piaci árnál magasabb árakkal dolgozik, egy-egy beruházás értéke több százmillió dollárt is kóstálhat, amiből korrupciós botrány pattanhat ki, de alapjában véve az afrikai vezetők szívesen fogadják ezt a fajta együttműködési formát.)

A China-Africa Development Fund (CADF) beruházási bank a China Development Bank (Kína három nagy politikai bankjának egyike) által jött létre 2007-ben, Hu Jintao elnök utasítására. Célja, hogy azon kínai vállalatok terveit támogassa, melyek az afrikai energiaszektor, természeti erőforrás-kitermelés, mezőgazdaság, könnyűipar, telekommunikáció, városi infrastruktúra és a közlekedés területén kívánnak befektetni.

A China-Africa Business Council (CABC) a hongkongi és makaói gazdasági szereplők beruházók fő beruházásösztönző platformja, a civil szektor vezetőit tömöríti 2005-ös létrejötté óta.

A Chinese People's Association for Friendship with Foreign Countries (CPAFFC) egy olyan, Kína külföldi kapcsolatait szorgalmazó egyesület, mely az Egyesült Nemzetekkel együttműködve nem csak lobbitevékenységet végez, de a sino-afrikai kapcsolatokat

²³ Agnès ANDRÉSY - Jean-François MARTEAU - Gaël RABALLAND: *La Chinafrique, mythes et réalité*, In: Problèmes économiques, Paris, 2011/1., 16-22. p.

gördülékenységeért is sokat tesz a „kínai-afrikai barátságért létrehozott egyesület”-en (CAPFC) keresztül. Ez a változatos együttműködési forma afrikai vezetői tréningek, továbbképzések megszervezésére, vagy testvértelepülési kapcsolatok kialakítására ugyanúgy vonatkozhat.

Kína fokozódó afrikai szerepvállalása a lakosság számára is új lehetőségekkel kecsegtet, amit egyre növekvő számban ki is használnak az ország állampolgárai. A kínai Külügyminisztérium 2008-ban 250 000 fővel számolt, míg a China Business Network gazdasági hetilap becslései szerint ez a szám a 750 000-et is elérheti. Alapvetően 3 csoportba sorolhatjuk a tevékenységüket Afrikába áthelyezőket, illetve az ott tevékenységet végző vállalatokat:

1. A nagy állami építkezési, kőolaj-, és bányaiipari csoportok, melyek hazai finanszírozású munkákat látnak el, illetve nemzetközi tenderek nyerteseként különböző projekteken dolgoznak Afrikában. Itt érdemes megemlíteni az olyan stratégiai jelentőségű olajtársaságokat, mint a CNOOC (China National Offshore Oil Corporation), a Sinopec (China Petrochemical Corporation), vagy a CNPC (China National Petroleum Company). Ezen vállalatok többségi részvényese az állam, így a politikai és ipari vezetői beosztások közötti átjárás egyszerűen kivitelezhető. Az állami vállalatokkal együtt kínai alkalmazottak garmada is Afrikában építi tovább karrierjét; jellemzően fiatalabb hivatalnokok vállalkoznak arra, hogy akár kevésbé biztonságos környezetben, szegényebb országban foglalkoztassák őket. Az ő jelenlétük megkönnyíti a többi kínai céggel való együttműködést is.
2. A befolyásos magánvállalkozások, melyek Peking pénzügyi támogatását is élvezik. Természetesen nem csupán állami forrásokra támaszkodva vet(het)ik meg a lábukat Afrikában, hiszen akár a különböző civil szervezetekkel (ONG/NGO) való partnerségi viszony kialakítása is járható út.
3. Magánbefektetők, kereskedők, akik állami támogatás nélkül, egyéni céljaik megvalósításáért „váltak kontinenst”, próbálnak szerencsét, vagy telepednek le. Ez a csoport további 3 kategóriára bontható a vállalkozó földrajzi eredete szerint:

- a. Dél-kínai kereskedők (elsősorban a textil szektor, a vendéglátás, a szupermarketek és a gyorsan forgó fogyasztási cikkek export-import műveleteihez fűződik a nevük);
- b. Kína többi tartományából érkező kereskedők, befektetők;
- c. A kínai diaszpóra tagjai, akik legnagyobb számban Franciaországból, Olaszországból és Spanyolországból érkeznek, ebből kifolyólag pedig kapcsot hoznak létre a Kína-Afrika-Európa háromszögben. Fő profiljuk az export-import tevékenység.

6. ábra Gyakorlati oktatás

Forrás: <http://static9.origos.hu>

2. FRANCIAORSZÁG AFRIKÁBAN

„Afrika Franciaország nélkül egy sofőr nélküli,
Franciaország Afrika nélkül egy üzemanyag nélküli gépkocsi.”

/Omar Bongo/

2.1. Franciaország érdekei

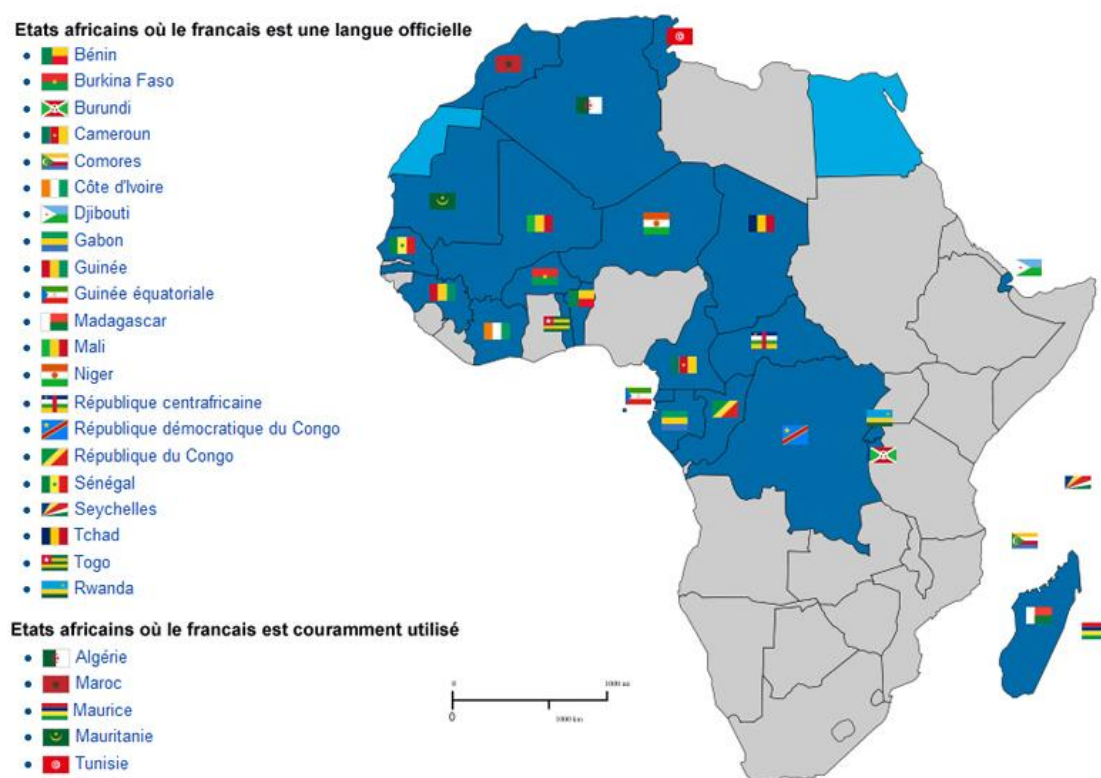
A francia külpolitikai érdek- és motivációs rendszer megértéséhez nem elég csupán a történelmi háttérrel megvizsgálni, meg kell ismernünk a francia identitás jellegzetes vonásait is. A francia külpolitikát nagyban meghatározza az évszázadok során beléjük ivódott nemzeti identitás- és öntudat, a fontosnak tartott modern értékek – a francia forradalom vívmányai: „Liberté, égalité et fraternité”, azaz „szabadság, egyenlőség és testvériség” – védelme és terjesztése, valamint a vezető szerepre való törekvés. Franciaország mindig is kivételes hatalomként (L’exception française), iránymutató, modellalkotó, követendő példaként tekintett magára; ezért az ország történelmi nagyságát (Grandeur), „dicsőségét” (Gloire) a jelen korra is át kívánja menekíteni, tekintélyét és „rangját” napjainkban is érzékeltetni kívánja. Ez adja a Frédéric Charillon által „projektív külpolitikának” nevezett modell lényegét: „a politikai, gazdasági és kulturális hatalom nemzeti területen kívülre való kivetítésének szándéka; a szimbólumokra és gesztusokra különösen érzékeny diplomácia; egy szűkebb regionális helyett globális világkép; végül egyfajta „egyetemes üzenet” hordozása, azaz a saját „modell” exportálásának szándéka”²⁴.

A fentebb említett „számítani akarás” és vezető szerepre való törekvés tetten érhető volt a napóleoni háborúkban és a kolonizációs folyamatban is. Franciaország 1830-ban kezdte meg Algéria gyarmatosítását, mely első afrikai kolóniája lett. A kontinens felosztásakor hatalmas területeket szerzett meg (ezzel igyekezett ellensúlyozni a brit expanziót is), így jött létre Francia Nyugat-Afrika (AOF) Szenegál, Elefántcsontpart, Francia Szudán (Mali), Francia Guyana, Mauritánia, Guinea, Niger, Haute-Volta (Burkina Faso) és Dahomey (Benin dél-keleti része) föderációba foglalásával; valamint Francia Egyenlítői-Afrika (AEF), mely magába foglalta Gabont, Közép-Kongót (Kongói Köztársaság/Congo-Brazzaville), Oubangui-Charit (Közép-afrikai Köztársaság), Csádöt és Kamerunt. Emellett a Maghreb térség többi országát (tunéziai és marokkói protektorátus), Togót, Madagaszkárt, a Comoro-szigeteket, indiai-óceáni szigeteket, és Dzsibutit is ellenőrzése alatt tartotta. A második világháborút követő dekolonizáció a

²⁴ LÁZÁR Gergely: *Franciaország geopolitikai törekvései a posztbipoláris korban*, In: *Külügyi Szemle*, Budapest, 2007/4., 164-203. p.

francia gyarmati rendszert is megtépázta, a Francia Unió tagjaiból a Francia Közösség autonóm köztársaságaivá váltak, majd elérték a függetlenséget.²⁵

7. ábra Frankofón országok Afrikában

Forrás: www.humtec.org

A számára kedvezőtlen folyamatokhoz kénytelen volt alkalmazkodni Franciaország, ha nem akarta elveszíteni befolyási övezetének jelentős részét. Még mindig egyszerűbb volt támogatni az afrikai rezsimeket, illetve a politikai személyiségeket – viszonzásul pedig joggal vár(hat)ta saját gazdasági érdekeinek támogatását, vagy éppen francia politikai pártok közvetett finanszírozását (pl. a nyersanyagokból származó járadékból) – mint lemondani „hátsó udvaráról”.

Komplex célkitűzéseinek megvalósításához Franciaország rendelkezik a világ második legkiterjedtebb diplomáciai hálójával, mely az érdekérvényesítés fontos eszközévé vált a gyarmati kapcsolatok felbomlása után. A Quai d’Orsay (a Külügyminisztérium egyik

²⁵ Wais AHMAD – Meryem AMRANI JOUTEY – Oumoul SANFO: *Accords sino-africains. Le développement des pays d’Afrique est-il susceptible de se réaliser en coopération avec la Chine plus qu’il ne l’a été avec la France?* online elérhető: http://www.infoguerre.fr/fichiers/ACCORDS_SINO-AFRICAINS.pdf (letöltve: 2012. 10. 25.).

elnevezése) mellett megszüntetéséig az Élysée²⁶ afrikai részlege (cellule africaine – afrikai sejt) is foglalkozott az afrikai relációkkal, Sarkozy elnök regnálása idején (az elnök befolyásának növekedése következtében²⁷) a diplomáciai részleg feladata volt a francia-afrikai kapcsolatok ápolása. A régi gyarmatokkal fenntartott speciális viszonyrendszer révén igyekszik „magához kötni” szövetségeseit, így biztosítva politikai támogatottságát a nagy nemzetközi szervezetekben.

Franciaország számára az Afrikával fenntartott gazdasági kapcsolatok kiemelkedő jelentőséggel bírnak; a természeti erőforrásokhoz való hozzáférésben privilégiumokra, prioritásra törekszik, hiszen az ország nyersanyagkészletei kimerülőben vannak, a stratégiai nyersanyagok iránti szükségletét legnagyobb százalékban külföldről szerzi be, 51%-ban támaszkodik az energiaiimportra. A kőolajimport 12,1%-át Észak-Afrika, 10,6%-át Fekete-Afrika biztosítja; földgázból Algéria 16%-ot szállít, Mauritániából vasércet, Nigerből uránércet, Guineából bauxitot szereznek be a franciák.²⁸

Katonai jelenlétüket tekintve 2012 októberében nagyjából 5700 francia katonai részt külföldi műveletben, ebből mintegy 2100 Afrika területére került kihelyezésre. Különböző védelmi szerződések és katonai együttműködési megállapodások révén legitimálta a katonai intervenciókat,²⁹ hozzájárult a térség stabilitásához. Volt kolóniáiban katonai bázisokkal rendelkezik, melyekről a világ bármely pontjára rövid időn belül képes csapatokat kihelyezni, ezzel is a katonai (nagy)hatalom benyomását kívánja erősíteni.

²⁶ Egyaránt jelöli a hivatalos francia köztársasági elnöki rezidenciát és az elnökséget (az elnökkel „együttműködők” összességét).

²⁷ Nicolas Sarkozy első külügyminisztere, Bernard Kouchner kinevezése sokkal inkább csak az elnök(ség) népszerűségét szolgálta, a jelentősebb szerep magának az elnöknek és az Élysée diplomáciai részleg vezetőjének jutott. Az elnöki hatalmat, mozgásteret pedig a Quai d’Orsay fölé helyezett Védelmi és Nemzetbiztonsági Tanács (CNS) növelte.

²⁸ LÁZÁR Gergely: *Franciaország geopolitikai törekvései a posztbipoláris korban*, In: *Külügyi Szemle*, Budapest, 2007/4., 164-203. p.

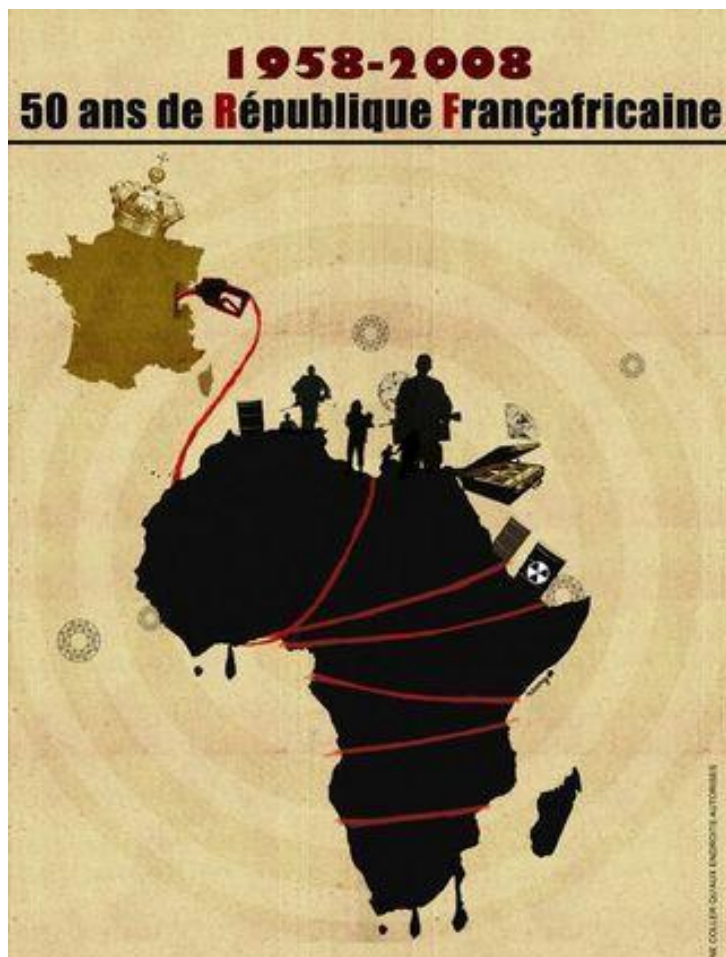
²⁹ Külső és belső fenyegetettség fellépésekor a francia erők beavatkozhattak.

2.2. Franciaország stratégiája

2.2.1. Françafrique

Az afrikai gyarmatok „de jure” leválásakor a nemzetközi környezet meghatározó eleme a bipoláris világrend és a hidegháború volt. Abban a világrendben a volt anyaország és a volt kolóniák számára kölcsönösen előnyösnek tűnt a szoros együttműködés, melyet a „Françafrique” elnevezésű „geopolitikai képződmény” keretében valósítottak meg. „Françafrique, azaz a „francia-afrikai állam”, amely a közös nyelvre, a közös monetáris rendszerre, a francia katonai jelenlétre, az afrikai országok állam- és közigazgatási rendszerében nagy számban szerepet játszó francia „kooperánsok” tevékenységére és a mindenkor francia köztársasági elnök és az afrikai

8. ábra Françafrique 50 éve - Afrika szemszögéből

Forrás: <http://jckfrance.com>

országok elnökeinek bizalmas személyes kapcsolataira épült. A „francia-afrikai” állam a párhuzamos diplomáciai struktúrák, ügynökök, zsoldosok, valamint az Elf-Aquitaine állami olajvállalat által feltöltött titkos pénzügyi alapok fenntartásával hálózatszerűen működött. A Franciaország nyugat-afrikai „hátsódudvarának” folyamatos hatalmi-uralmi stabilitását – az esetleges szovjet behatás minden áron való kizárásával is – biztosító „Françafrique” hálózatában az anyaország és a volt gyarmatai közötti kapcsolatok valójában nem inter-etatikus kapcsolatokként, hanem az

afrikai államok szuverenitását de facto zárójelbe tevő intra-etatikus kapcsolatokként működtek.”³⁰

A bipoláris világrend felbomlásával Franciaország figyelme elterelődött az afrikai gyarmatokról, ezzel párhuzamosan azok belső stabilitása is megingott, mely teret adott vallási konfliktusok, gazdasági válságok kialakulásának. 1994-ben a ruandai népirtást sem sikerült kezelni, ezzel stabilizációs szerepe és képessége is megkérdőjeleződött. Az ezredforduló környékén Jacques Chirac elnök Jospin miniszterelnök nyomásra lazított a „kontinens felügyeletén”, és a „nem avatkozunk be, de közömbösek sem maradunk” elvet követte, azonban második mandátuma során Villepin külügyminiszterrel ismét visszatértek a *Françafrique* megszokott, „jól bevált” gyakorlatához. Sarkozy elnökben megvolt a szándék a *Françafrique*³¹ átalakítására, de be kellett látnia, hogy ez nem valósítható meg rövid idő alatt. Franciaország és afrikai partnerei között olyan mélyen gyökereznek az összefonódások, hogy a jelenlegi politikus generációk nem fogják tudni „elszakítani ezeket a kötelekeket”. A Franciaország számára stratégiai fontosságú partnerek immár az „elpártolás” rémével is fenyegethetik volt gyarmattartójukat, hiszen gazdag ásványkincs-készleteikre az Amerikai Egyesült Államok és Kína is áhítozik. Ám az eddig elfogadott viszonyok fenntartásával Franciaország továbbra is különösebb megkötések nélkül részesülhet belőlük, cserébe elég szemet hunynia az állami élet visszasságai, illetve a vezetők vagyonosodásának kérdései felett. Azonban ha lassan is, de a változások szele fúj az Afrika-politika szavannáin.

2.2.2 Politika

Az évtized végén úgy tűnt, Franciaországot kevésbé intenzíven foglalkoztatják nyugat-afrikai kapcsolatait, helyette a hagyományosan anglofon Dél-Afrikával és Nigériával élénkíti fel kapcsolatait, továbbá Észak-Afrikával fűzi szorosabbra az együttműködést. Ennek megfelelően Nicolas Sarkozy elnök javaslatára 2008. július 13-án létrejött az Európai Unió tagállamait, valamint 12 mediterrán és 4 balkáni országot tömörítő Mediterrán Unió. Franciaország tervei szerint eredetileg csak a part menti országok csatlakozhattak volna az ambiciózus vállalkozáshoz, ám Németország hatására az

³⁰ CSIZMADIA Sándor: *Nyugat-Afrika. Francia „hátsó udvar” és/vagy amerikai előkert?*, In: *Afrika Tanulmányok*, Pécs, 1. évf. 1. szám., 21-30. p.

³¹ Titkos megállapodásai, szervezetei és hálózatai miatt egyesek csak „Mafiafrique” néven emlegették.

ambíciószintet csökkentették – konkrét projektként a Földközi-tenger megtisztítását, a parti és kikötői infrastruktúra fejlesztését, a környezetvédelmet, alternatív energiaforrások támogatását, az oktatást, és a kis- és közepes vállalkozások számára technikai segítségnyújtást határoztak meg – a tagok számát pedig kibővítették.³²

9. ábra Politikai és polgári szabadság változása Afrikában 2000 és 2008 között

Country	Politi- cal liber- ties	Civil liber- ties	Country	Politi- cal liber- ties	Civil liber- ties
Angola	0	-1	Mozambique	0	-1
Botswana	0	0	Namibia	0	-1
Cameroon	-1	0	Nigeria	0	0
Côte d'Ivoire	1	1	Senegal	-2	-1
Ethiopia	0	0	South Africa	1	0
Ghana	-2	-2	Sudan	0	0
Kenya	-2	-2	Tanzania	0	-1
Madagascar	2	-1	Uganda	0	-1
Malawi	0	0	Zambia	-2	0
Mauritius	0	0	Zimbabwe	1	1

Forrás: eng.chinamil.com.cn

2.2.3. Gazdaság

Napjainkra világossá vált, hogy Franciaország súlya csökkent Afrika szubszaharai területein, mégis 2008-ban még az export értéke (hadianyagok nélkül) a 25,2 milliárd eurós szinten maradt. Az uránium (Dél-Afrika, Gabon, Niger, Namíbia, Közép-afrikai Köztársaság) és a mangán (Gabon, Namíbia) kitermelése kivételével a szektorban Franciaország súlya elenyésző, még ha az FDI kihelyezésének nagy része ebből származik is; a 25 legnagyobb fémérc-kitermelő multinacionális cég között egyetlen franciát sem találunk.

Ellenben a többi szektorban erős növekedést könyvelhetnek el a francia vállalatok; a Vivendi, a FranceTelecom, a Bouygues, a Suez, a Veolia Environnement megtalálható a 15 legtöbb infrastrukturális beruházó között. 3 francia bank: a BNP-Paribas, a Société générale és a Crédit Lyonnais a frank-zóna forgalmának 70%-át bonyolítja. A Total még mindig az afrikai kőolajipar legnagyobbjai között foglal helyet (földgázkészleteinek 20%-

³² EU vonal, online elérhető: http://www.euvonal.hu/index.php?op=kozossegi_politikak&id=63 (letöltve: 2012. 10. 26.).

a, kőolajkészleteinek 40%-a Afrikában található), 6 finomítóban van érdekeltsége, 3500 tölőállomásával pedig a piaci részesedés 11%-át birtokolja.³³

Mint már korábban kiemelttem, a nagyvállalatok igazi nyertesei voltak a privatizációs folyamatnak, ami a francia kapitalizmus befolyását nem hogy nem gyengítette, hanem éppen meg is erősítette annak erejét. Az afrikai gazdaság liberalizálásával ezek a csoportok olymértékben képesek voltak hasznot húzni a modernizációs folyamatokból, hogy a „rekolonizáció” kifejezés használata sem állna túlságosan messze a valóságtól. A telekommunikáción kívül a víz-és elektromos szektorban is jól tudták magukat pozicionálni a francia befektetők. Néhány szegmensben, mint az élelmiszeri és a közlekedési, a privatizáció nem vezetett versenypiac kialakulásához, ellenkezőleg, (állami) vállalatok monopóliumát hozta. Elmozdulás következett be az érdekeltségi területek földrajzi elhelyezkedésének tekintetében is, például a Total nem az Elf korábbi gaboni és kongói posztjain teljesíti a kitermelés nagyobb részét, hanem Nigériában és Angolában, de a Pérenco és a Maurel & Prom „kőolajipari ifjoncok” Eritreában, a Kongói Demokratikus Köztársaságban és Tanzániában „bontogatják szárnyaikat”. Néhány év leforgása alatt a Bolloré pedig Kelet-Afrika elsődleges szállítási, szállítmányozási és logisztikai szereplőjévé nőtte ki magát. A CFAO eközben nem csak diverzifikálta tevékenységi körét (gyógyszeripari, új információ-technológiai és kommunikációs termékek forgalomba hozatalával), hanem offenzív stratégiájának köszönhetően Kelet- és Észak-Afrikában is megjelent.

A közös monetáris rendszer, a pénzügyi és gazdasági összefonódás alapját a CFA frank-zóna biztosította, melynek 15 ország még ma is tagja. Tulajdonképpen monetáris politikai integrációnak tekinthetjük, melyben két egymás mellé rendelt övezet (a Közép-Afrikai Gazdasági és Monetáris Közösség, valamint a Nyugat-Afrikai Gazdasági és Monetáris Unió) frankjai jelentik a CFA frankot. Mindkét frank értékét a francia államkincstár garantálja, a francia frank megszűnése és az euró bevezetése után ez utóbbihoz kötötték, jelenleg 1 € 655,957 CFA frankot tesz ki. A profitok szabad átutalásának lehetőségével – a francia szabályozásnak megfelelően – a pénzkiáramlás célpontja Franciaország volt. A CFA frank 1994-es 50%-kal való leértékelése folytán rendkívül olcsón lehetett a privatizálás alatt lévő szektorokat felvásárolni. A privatizáció

³³ Thomas DELTOMBE – Benoît ORVAL: *Quand la Françafrique passe au privé*, In: Recherches internationales, Saint-Denis, 2009/1., 85. szám, 39-66. p.

során nyugati vállalatok „jutányos áron” szereztek részt maguknak az energia, a telekommunikációs, a vízszolgáltatási és a bankszektorból.³⁴

10. ábra CFA frank

Forrás: www.senegalaisement.com

Az elmúlt évtizedben Franciaország is részt vett Afrika infrastruktúrájának fejlesztésében, az oktatási és egészségügyi szolgáltatások színvonalának emelésében. Bissau-Guineában a polgárháború idején a közintézmények létrejöttét és működését, a termelőipart, az eszközvásárlásokat és a munkaerőt támogatta; 2000 és 2002 között 2 millió euróval járult hozzá az ország fejlődéséhez. Guineában a vidék felzárkóztatására és a közlekedési infrastruktúra fejlesztésére költött, humanitárius és iparfejlesztési céllal Burkina Faso egészségügyét támogatta, Benin és Mali adminisztratív és makroökonómiai struktúrakorrigáló céllal részesült a francia támogatásból. A Zöld-foki szigeteket a vízhálózat és energiaellátás fejlesztésére kap támogatást, továbbá a technológiatranszfer területén élvez előnyöket. A francia segítségnyújtás kiterjedt többek között Szenegálra, Sierra Leonéra, Elefántcsontpartra, Ghánára és Mauritániára is.³⁵

Ezen felül 2010-ben Nicolas Sarkozy elnök egy 3 évre szóló, 180 millió eurós hitelkeret létrehozását jelentette be, melyből évente 50 000 afrikai képzése

³⁴ CSIZMADIA Sándor: *Nyugat-Afrika. Francia „hátsó udvar” és/vagy amerikai előkert?*, In: *Afrika Tanulmányok*, Pécs, 1. évf. 1. szám., 21-30. p.

³⁵ DANKÁNYÉ FALUDI Anna: *Nyugat-Afrika és az Európai Unió gazdasági kapcsolatai*, Szakdolgozat, Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Főiskola Kar, Budapest, 2005.

finanszírozható. Ígéretet tett a második világháborús afrikai katonák nyugdíjának felemelésére a „francia társaik” szintjére;³⁶ François Hollande elnök pedig néhány hónappal hivatalba lépése után elengedte Elefántcsontpart 4,6 milliárd dolláros tartozását.³⁷

2.2.4. Soft power

Kínához hasonlóan Franciaország is szívesen él a „soft power” kínálta eszközrendszerrel, igaz teljesen kézenfekvő is; Franciaország előnye Kínával szemben a hosszabb, közös múltban, közös nyelvben, remek helyismeretben rejlik, míg hátrányát a feszültséggel és negatív élményekkel átszőtt történelmi momentumok, „rossz emlékek”, és a szélesebb körre kiterjedő irányítási szándék adja. A frankofón országok – ahol a francia nyelv az élet különböző területein, a magán- és hivatalos szférában is megjelenhet, összekötő kapcsot képez – nyelvileg rendkívül megosztottak lehetnek, az ő esetükben a francia nyelv jelenti a „közös nevezőt” nem csak a francia állampolgárokkal, hanem más, Afrikában élő népekkel is. Ezt a lehetőséget kihasználva Franciaország hathatósan alkalmazhatja a kulturális, tudományos és technikai befolyásolás eszközét, mivel az általa elfogadtatni kívánt alapelvek és értékek könnyebben átadhatók, a lakosság az élet minden területén fogékonyabbá tehető a kooperációra, amit a tudatos szervezés (szervezetek létrehozása, kulturális és tudományos élet aktivizálása, stb.) nagy formáló erővel bíró jelenséggé tehet. A XX. század végén a Frankofónia Nemzetközi Szervezete 55 államot és közösséget tömörített, ha ehhez hozzáadjuk a megfigyelő államokat, de ha csak a franciául ténylegesen tudókat vesszük számításba, még akkor is nagyjából 200 millió fővel számolhatunk.

2.2.5 Katonai szerepvállalás

Katonai téren a francia vállalatok és jelenlét afrikai erők javára történő csökkentése mellett döntöttek, a korábbi 5 támaszpontból már csak 2-t tartanak fenn. Az elmúlt évtizedben a francia fél több alkalommal is beavatkozott haderejével az afrikai

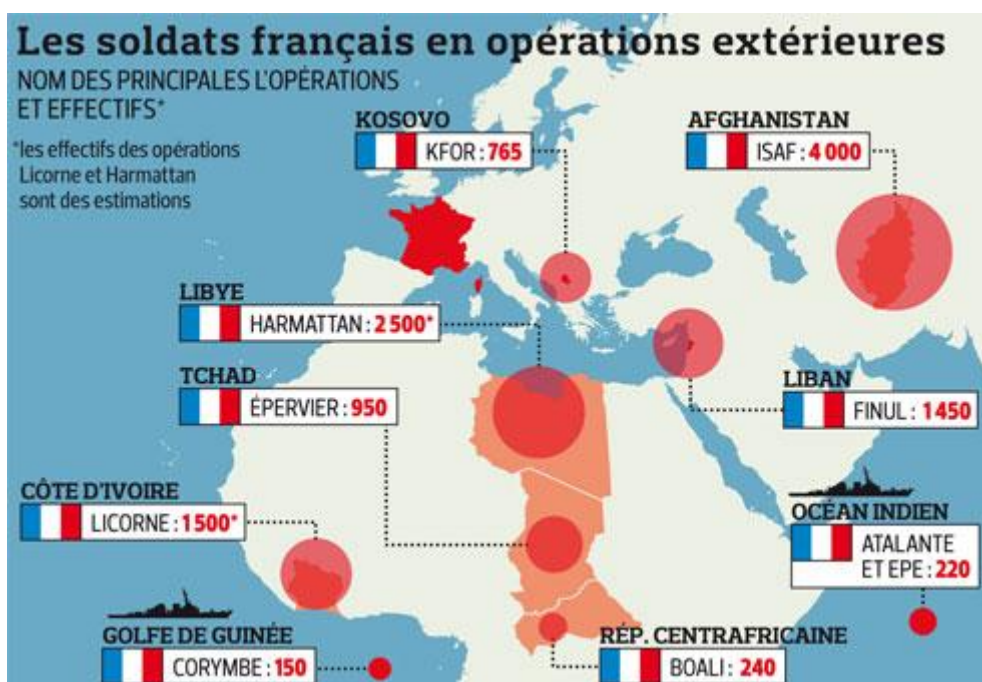
³⁶ CSIZMADIA Sándor: *Nicolas Sarkozy és a Françafrique paradoxonjai*, online elérhető: http://www.grotius.hu/doc/pub/TRFKET/2011_193_csizmadia_sandor_nicolas_sarkozy_es_a_francafrigue_paradoxonjai.pdf (letöltve: 2012. 10. 25.).

³⁷ STEMLER Dániel: *Franciaország elengedte Elefántcsontpart adósságát*, online elérhető: http://kitekinto.hu/afrika/2012/07/29/franciaorszag_elengedte_elefantcsontpart_adossagat/ (letöltve: 2012. 10. 27.).

kontinensen; a 2002-ben Elefántcsontparton sikertelennek bizonyult interveniálást súlyos kudarcként élték meg, ám 2006-ban Csád és a Közép-afrikai Köztársaság területén sikeresen leverte lázadással tudták emelni a presztízsüket. Jelenleg 3 kiemelt területen végeznek OPEX műveleteket Afrikában. Elefántcsontparton a Licorne-haderő 2002 óta teljesít missziót, 2007-től az ONUCI ENSZ-misszió támogatását végezte, 2011-től – a helyzet normalizálódásával – fő feladatává az elefántcsontparti hadsereg reformjának figyelemmel követése, és szükség esetén az országban élő francia állampolgárok védelmének ellátása vált. Személyi állományának létszámát 900-ról 1600-ra emelték az elmúlt évben. Az ONUCI 2004-ben került telepítésre az afrikai országban, megfigyelői és ellenőrzési feladatokat lát el, segített a „nemzeti megbékélés” folyamatában és a választások lebonyolításában. Franciaország és Elefántcsontpart között 2012 januárjában új védelmi partnerségi megállapodás született. Másik fontos missziós térség jelenleg Csádban található, ott a csádi francia egységek (EFT) az Épervier haderő kötelékében 2 fő feladatot látnak el: a francia érdekek védelméért (pl. a francia állampolgárok biztonságáért) és a két ország között létrejött egyezmény értelmében logisztikai támogatásért (élelmezési- és üzemanyag ellátás, szállítás, képzés) felelnek. Az EFT-t szükséges esetben CIMIC műveleteket, lakossági segélynyújtási feladatokat is ellát. 2 éven át az EUFOR Tchad/RCA, majd az ENSZ MINURCAT béketámogató műveleteiben vettek részt. A katonai műveletek harmadik területe a szomáliai kalóztevékenység megfékezése a 2008 és 2014 közötti idő intervallumban, az EU NAVFOR/Somalie Atalanta hadművelet keretén belül.³⁸

³⁸ Ministère de la Défense, online elérhető: <http://www.defense.gouv.fr/operations> (letöltve: 2012. 10. 26.).

11. ábra A térség hadműveleteiben résztvevő francia katonák 2011 tavaszán

Forrás: www.lefigaro.fr

A katonai kötelezettségvállalásnál érdemes még megemlíteni Franciaország líbiai szerepvállalását, hiszen a 2011. március és október közötti időszakban a Harmattan és a Unified Protector³⁹ nevű NATO-hadműveletben mind légierejével, mind haditengerészetével aktívan részt vett a siker kifejlesztésében.⁴⁰ Az ilyen típusú intervenciók mögött mindig szerepet játszanak gazdasági érdekek, aspirációk, – jelen esetben Líbia olajkészletei – ez esetben Franciaország motivációi között is biztosan szerepelt a presztízs- és befolyásnövelés szándéka. A líbiai akció következtében Kína kénytelen volt állampolgárait kimenekíteni az országból és veszteséget is elkönyvelni a nyugati befolyás alá került területen. Az esetből tanulva – Franciaország minden próbálkozása ellenére – Kína Oroszországgal karöltve sikeresen megvétózta a szíriai beavatkozás tervét.

³⁹ Ministère de la Défense, online elérhető: <http://www.defense.gouv.fr/operations/autres-operations/operation-harmattan-libye/actualites/libye-point-de-situation-n-50-bilan-de-l-operation-unified-protector> (letöltve: 2012. 10. 26.).

⁴⁰ Több, mint 27 000 repült óraszámot és 5 600 bevetést teljesítettek, mintegy 1 000 célt megsemmisítettek.

3. KOCKÁZATOK ÉS MELLÉKHATÁSOK

„Az üzlet az üzlet. Mi (kínaiak) megpróbáljuk a politikát elválasztani az üzlettől... Ti (a Nyugat) megpróbáltok olyan országok nyakába sózni piacgazdaságot és többpártrendszert, melyek még nem készültek fel rá.”

/Zhou Wenzhong/

3.1. Konkurencia⁴¹

Franciaország és Kína afrikai szerepvállalásának áttekintése után célszerű összegezni, hogy a két ország milyen téren kerülhet egymással konfrontációba, hogyan tudja hátrányba szorítani a kínai terjeszkedés a francia kapcsolatrendszer.

Míg Franciaország piaci részesedése az ezredfordulókör a 30%-ot is meghaladta Kamerunban, Szenegálban vagy Csádban, 20-30% között mozgott Beninben, Közép-Afrikában, Elefántcsontparton, Gabonban és Nigerben, addig napjainkban a Szaharától délre fekvő régiókban átlagosan 8%-ot tesz ki, a CFA-övezetben 15% körül mozog. Viszonyításképpen Kínáé a 12%-ot éri el. Ez a visszahúzódás az esetek többségében a feltörekvő országoknak kedvez, főként Kínát hozza helyzetbe, és néhány szektorban mutatkozik meg látványosan (pl. építőipar), ahol a francia versenytársaik árainál akár 50%-kal is képesek alacsonyabb ajánlatot adni. A francia befolyás erodálódását tovább fokozza a kötött segélyek alkalmazása, azaz a donor országból származó termékekre (jelen esetben a kínai produktumokra), szolgáltatásokra nyújtott kedvezményes hitel folyósítása. Ezzel a francia vállalatok versenyképességét rontja a kínai bankok és az állam által erősen szubvencionált konkurencia, és az olcsó munkaerő. Befektetések tekintetében a francia FDI állomány 4% Afrikában, Kína csak a negyedét, 1%-ot produkál, ellenben a tőkeáramlás dinamikusabban történik.

Azonban, ha figyelembe vesszük, hogy a francia cégek kínálata eltér a kínaiakétól – nagy hozzáadott értékkel rendelkező, összetettebb, kimunkáltabb, differenciáltabb és garanciával jobban ellátott termékeket gyártanak, amik ezért magasabb áron kerülnek forgalomba – láthatjuk, hogy ritkán kerülnek versenyhelyzetbe az olcsóbb, gyengébb minőségű kínai árukkal.

Az a tény sem elhanyagolható, hogy francia részről a gazdasági élet szereplőinek összetételében változások következtek be, a bizonytalanabb biztonsági, szabályozási és vállalkozási környezet miatt egyéni, kis- és közepes vállalkozók, kereskedők tömege vonult ki az afrikai piacról, viszont a multinacionális vállalatok nagyobb súllyal képviselték a francia tőkét. Ebben a növekvő kínai befolyásnak nem sok szerepe van.

⁴¹ *Comment la France peut-elle adapter sa politique à la montée en puissance des nouveaux acteurs en Afrique?*, École Nationale d'Administration (ENA), Paris, 2011. február, 6-42. p. online elérhető: <http://www.ena.fr/index.php?fr/recherche/Travaux-des-eleves/Memoires-du-seminaire-d-option-domaine-international> (letöltve: 2012. 10. 10.).

A Total afrikai főtitkára szerint a természeti kincsek kitermelésében sem kerül közvetlen konfrontációba Franciaország és Kína, mivel a kínaiak még nincsenek jelen az off-shore (a tengeren, part menti vizeken végzett feltárás) kitermelésben. Kína számára a kitermelhető mennyiség a meghatározó szempont, így nagyobb kockázatot is vállalnak, mint profitorientált francia társaik, bár ez nem zárja ki az együttműködés lehetőségét. A bányáiparból viszont látványosan visszavonultak, melyben Kína kifejezetten érdekelt. Éles verseny mutatkozik viszont a fakitermelés, a faipar területén. A villamos energia szektorban (vízerőművek, geotermikus energia, biomassa) viszont egyelőre a francia szakértelem és tapasztalat szupremáciája észlelhető, ami az afrikai urbanizáció során felértékelheti Franciaország szerepét.

Bár piaci részesedése csökkent, forgalmi értéke mégis növekedett a Franciaországból Afrikába irányuló exportnak, a 2001-ben regisztrált 8 milliárd euróhoz képest 2009-ben már 11 milliárd eurót mértek.

Franciaország és Kína segélyezési rendszere alapvető különbségeket mutat mind a kondicionalitásban, mind a segítségnyújtás módjában. Franciaország (a nyugati modell szerint) a demokratikus törekvések és intézményrendszer kialakításához, jó kormányzáshoz, a transzparencia megvalósításához, a korrupció visszaszorításához, gazdasági reformok érvényre juttatásához köti a segítségnyújtást. Ezzel szemben az afrikai vezetők sokkal szívélyesebben fogadják a kínai modellt, mivel az ázsiai ország az egyenlőség elvét hirdeti, amiből az is következik, hogy az afrikai országokat szuverén államoknak tekinti, éppen ezért joguk van önállóan meghatározni politikájukat, illetve a általuk szükségesnek, megfelelőnek tartott intézkedéseket, tehát nem szabnak feltételeket a hitelnyújtáshoz. Ellentételezésként az ország természeti erőforrásaihoz való hozzájutást, vagy a már fentebb említett kötött hitel opciójának alkalmazását várja el (tehát lényegében Kína termékeinek, szolgáltatásainak igénybevételét, ezzel együtt a kínai vállalatok „szerződését” az afrikai kivitelezési munkálatok során). Azokban az országokban, ahol a nyugati államok szankciókat alkalmaznak, vagy a feltételek el nem fogadása miatt nem jön létre nyugati típusú segítségnyújtás, Kína ugyanúgy támogatásban részesíti, ezzel is növelve befolyási övezetét.

Kína bilaterális megállapodások keretén belül is köt kamatmentes hitel-megállapodást, vagy kedvezményes kamatozású kölcsönszerződést; ez esetben az Exim Bankon keresztül

történik a finanszírozás, és pénzügyi transzfer nélkül zajlik a projekt, ami a korrupció csökkentésében is szerepet játszhat.

A pénzügyi feltételrendszer redukálásának hátulütője pontosan a könnyen lehívható pénzeszegekben rejlik, ugyanis könnyen vezet nagymértékű eladósodáshoz és adósságsapdához.

Miközben Franciaország a költségvetési segítségnyújtást, segélyprogramot favorizálja, Kína csak projekteket finanszíroz, leginkább infrastruktúra-építésre, fejlesztésre koncentrálja erőforrásait (tehát olyan beruházásokra költ, amik számára is hasznosak), sokkal látványosabbak, fizikailag is kézzelfoghatóbbak, ezeket a fejlesztéseket pedig a presztízszük folytonos növelését kereső államfők nagy örömmel fogadják Afrikában. A gazdasági növekedés pályájára állt Afrika egyre inkább alkupozícióba kerül tárgyalópartnereivel szemben, ezért egyre nagyobb szabadságot élvez kontinensen túli együttműködő fél kiválasztásában, az ajánlat elfogadásában, ezért egyre többet nyom a latban az ilyen típusú szimpátia is.

12. ábra Wen Jiaobao kínai miniszterelnök és Thabo Mbeki dél-afrikai elnök

Forrás: www.focac.org

A francia befolyás megőrzésére azért is jelent veszélyt a keleti terjeszkedés, mert egyre nagyobb elfogadottságnak, elismertségnek örvend; megtartja ígéreteit, ami a nyugat országaira nem 100%-ban jellemző (pl. segélyek, támogatások növelése, adósság elengedése). Így a keleti típusú segítségnyújtás nem csupán a szegénység elleni harc hatásosabb ellenszerének tűnik, de az afrikai vezetők is egyre inkább ezt preferálják.

Bár a kínai terjeszkedés stratégiája állami szinten kerül megtervezésre, vállalati szinten is kezdik kialakítani saját módszereiket, terveiket. A nagy volumenű állami támogatások révén az Afrikában tevékenységet folytató vállalkozások a kockázatosabb, hosszabb idő alatt megtérülő befektetésekbe is bátran belevágnak (sőt, általában alacsony tőkeintenzitású technológiával dolgoznak), ellenben francia és nyugati társaik ezt nem engedhetik meg maguknak.

A nyugati típusú „szociális és társadalmi felelősségvállalás” (RSE) Kína számára csupa „felesleges”, költségnövelő előírás, amit a szabályozás hiányában Afrikában nem kell betartania, így számos visszaélés forrását képezheti. Eközben Franciaország revendikációi között – egyebek mellett - az ökológiai felelősségvállalás, az emberi jogok védelme és egyéb szabályozási kérdések is szerepelnek.

Azonban a diplomáciai és reprezentációs tevékenységet tekintve Kína igyekszik felzárkózni a francia konkurenciához, magas rangú állami tisztviselő képviseli az afrikai ügyeket, a nagykövetségek és konzulátusok pedig aktív gazdaságdiplomáciai tevékenységet folytatnak. Emellett Kína is él a protokolláris események, államfői találkozók adta kapcsolatépítési lehetőséggel, és nem csak a keleti állam vezetői látogatnak az afrikai kontinensre, de alkalmanként nagyszabású nemzetközi konferenciák keretén belül látja vendégül Peking az afrikai államfőket.

Kína előnyére válik az Afrika irányában tanúsított külpolitikai stabilitás, hosszú ideje a meghatározott irányvonalat követi, míg Franciaországra nem jellemző ez az előrelátás, jó ideje nincs kidolgozott, következetes Afrika-politikája, átgondolt, stabil külpolitikai elhatározása. Egyértelműen segítségére van a „pozitív közös történelmi múlt”, ellenben a francia gyarmatosítás keserű emlékével.

Katonai vonatkozásban is kijelenthetjük, hogy Kína növekvő szerepet tölt be a kontinens életében; nem csupán Afrika elsőszámú fegyverbeszállítója, de a 2005-ös katonai együttműködési egyezmények, képzési és kiképzési programok inteizifikálása, ENSZ-missziókban való részvétele következtében katonai jelenléte is növekedett. Eközben Franciaország fokozatos létszámcsökkentést hajt végre (azonban a francia erők létszáma így is jócskán meghaladja a Kínából vezényeltékét); a védelmi együttműködések újratárgyalása Sarkozy volt, és Hollande jelenlegi francia elnök tervei között is szerepelt - a „Françafrique” negatív történelmi vonatkozásának felszámolását célzó intézkedések

között. A múlt században alkalmazott katonai ellenőrzés a mai viszonyok között nem tartható fent, az afrikai államok szuverenitásához kell igazítani, formálni a katonai kooperáció dimenzióját. Ez azonban nem jelenti katonai jelenlétének teljes felszámolását, hiszen az elmúlt évek során megtanulta kihasználni a különböző konfliktus megelőzési és kezelési nemzetközi mechanizmusokat, melyekben fontos, akár vezető szerepet is betölt. Gyakorlatilag tehát afrikai haderejének leépítése után sem tűnik el a kontinensről, ahol a főként nemzetközi szervezetek határozatai alapján szükségesnek ítélt beavatkozás, válságkezelés egyik kulcsszereplője.

Kulturális téren is „offenzívát” indított Kína, körülbelül 20 Konfuciusz Intézetet alapított, melyek feladata nyelvi képzések, kulturális programok, tudományos rendezvények szervezése, emellett egyre növekvő számban ajánl fel Peking tanulmányi ösztöndíjakat, nyit speciális egyetemi kutatóközpontokat. A 18 000 kínai ösztöndíjjal szemben Párizs mindösszesen 4 500-at biztosított afrikai diákok számára, jóllehet Franciaország sokkal egyszerűbben megközelíthető desztináció (egyelőre nagyobb „vállalkozói kedvvel” kelnek útra a fiatalok); számuk 100 000-re tehető (tehát jócskán meghaladja a Kínába utazókét).

Összességében tehát megállapítható, hogy a francia befolyási övezetben átrendeződés és visszahúzódás egyaránt megfigyelhető, ám ez a tendencia már a kínai jelenlét megerősödése előtt is fenn állt: részben saját megfontolásból, részben figyelmének más irányba fordításából, de adott esetben szerepet játszott a partner ország nem megfelelő együttműködése, vagy az afrikai (vállalkozási) környezet kedvezőtlené válása és instabilitása, és az is, hogy a Franciaország anyagi erőforrásainak felhasználásakor más feladatok ellátása nagyobb prioritást élvezett az afrikai problémák megoldása előtt. Franciaország pozícióit Kína megjelenése és dinamikus offenzívája tovább gyengíti az afrikaiak számára kedvezőbbnek tűnő kapcsolatépítési politikájával, akik immár nagyobb szabadságot élveznek partnereik megválasztásakor. Nem szabad azonban elfelejteni, hogy mindennek ellenére még mindig Franciaország ismeri legalaposabban Nyugat- és Közép-Afrikát, emellett továbbra is kivételes helyzetben lévő tárgyalópartnere.

Mindez azért is bír nagy jelentőséggel, mert Franciaország befolyásának csökkenése nem csak Kína számára lehet előnyös, hanem a térség iránt élénken érdeklődő Egyesült Államok számára is. A nemzetközi terrorizmus gócpontjának tartott, nem mellesleg

kőolajban gazdag országokban Amerika is szeretne befolyást szerezni (katonai bázisokat már létrehozott), ezzel pedig gátat szabni Kína túlzott terjeszkedésének.

3.2. Kritika

Az első pillanatban rendkívül kedvezőnek tűnő kínai geoökonómiai stratégiát számos kritika éri a nyugati országoktól, elemzőktől, szakértőktől, ám a rengeteg pozitív nyilatkozat és elismerés mellett Afrikában is sok kritika éri módszerüket, idővel kirajzolódik a kínai terjeszkedés árnyoldala. Kína kifosztja Afrikát?

Mivel Kína magas hozzáadott értékű iparcikkeket exportál Afrika országaiba, azok inkább bevittelrel biztosítják – az alacsony fejlettségű hazai ipar által nem vagy csak nehezen kielégíthető – szükségleteiket, ebből adódik az országok negatív kereskedelmi mérlege Kínával szemben. Külön negatívum, hogy a kínai bilaterális egyezmények a közösségi kezdeményezéseket háttérbe szorítják, a kínai áruk dominanciája növekszik, egyre nehezebbé válik a források diverzifikálása.

13. ábra Kínai árus Abidjan piacán

Forrás: www.rue89.com

A kínai áruk előnye a nagyobb választék és az alacsony ár, hátrányuk pedig a rossz minőség. Gyakran azok a termékek jutnak az afrikai piacokra, melyek Európában nem kerülhetnének forgalomba, mi több, az Európai Unióban biztonsági vagy egészségügyi szempontból veszélyesnek bizonyulnának. Esetenként kedvezőbb árai miatt már az afrikai ipar által előállítható cikkek is Kínából importálják, tehát az olcsó kínai

termékek óriási konkurenciát jelentenek az afrikai vállalkozások és termelők számára, egyre többen kényszerültek már vállalkozásuk felszámolására. Élelmesebb kereskedők már maguk is Kínából szerzik be termékeiket, ami szintén a hazai ipar kárára történik. A textilipar jelentősen megszenvedte a keleti térhódítást, a kínai terjeszkedés következtében keletkező dezindusztrializáció első jelei már megmutatkoznak, a helyi lakosok pedig egyre inkább hangot adnak elégedetlenségüknek.⁴²

Az egyébként is magas munkanélküliség helyzetén a kínai vállalkozások elindítása sem javít igazán; a képzett munkaerőt igénylő feladatokat kínai szakemberek és munkások látják el, a bérüket pedig kínai bankokba utalják. Valójában kevés afrikait alkalmaznak, s őket leginkább alacsony, kiegészítő jellegű munkakörben foglalkoztatják, jogaikat pedig nem tartják tiszteletben. Ezáltal a szaktudás átadása, a technológiai transzfer sem valósul meg. Azonban a kormány által megbízott kínai nagyvállalatoknál sokkal biztatóbb helyzetben van a helyi munkaerő. Egyes vélemények szerint Kínának kapóra jön állampolgárai Afrikába települése, mert alacsonyan képzett, szegény kiskereskedők hagyják így el az országot.⁴³

14. ábra A fizetésüket követelik

Forrás: www.jeuneafrique.com

⁴² Szenegálban a kereskedők egyesülete heves kínai-ellenes kampányt indított, ráadásul prostitúciós- és maffiatevékenységet, drogkereskedelmet is tulajdonítanak nekik. Ugandában napokig piacbezárással tüntettek, Tanzániában pedig megtiltották, hogy kínaiak Dar es Salaam piacain kereskedjenek.

⁴³ HVG.hu: *Kína munkaerőpiaci szemétként használja Afrikát?*, online elérhető: http://hvg.hu/gazdasag/20120808_Nyomas_alatt_az_afrikai_kinai_diaszpora (letöltve: 2012. 09. 26.).

Egy felmérés alapján „a kínai befektetők számára továbbra is Nyugat-Európa az első számú célpont”.⁴⁴ Ezt a törekvést támasztja alá az a tény is, hogy afrikai kapcsolataikat felhasználják a kínai termékek Afrikán keresztül történő Európai Unióba való eljuttatására, ezzel a vámtarifa megfizetését elkerülheti, ha vámmentességet élvező afrikai országból szállítja termékeit.

A mezőgazdaság területén is elégedetlen afrikai lakossággal kell Kínának szembenéznie. Etiópiában nem nézik jó szemmel, hogy kínaiak hatalmas földterületeket szereznek, majd az ott termelt élelmiszereket hazájukba szállítják, a zambiai baromfitenyésztők pedig a tisztességtelen versenyhelyzet miatt fejezték ki panaszait. Ha belegondolunk abba, hogy Kína tevékenységével gátolja Afrika valódi fejlődését, importja jórészt mezőgazdasági és alacsony hozzáadott értékkel rendelkező termékekre korlátozódik, mindezt kiegészítjük azzal a megfigyeléssel, miszerint ugyanilyen kereskedelmi gyakorlat figyelhető meg Afrika és a fejlett országok között is, feltehetjük a kérdést: valóban egy „mindenki nyer” típusú „Dél-Dél” kapcsolatról van-e szó.

Sokan vádolják Kínát Afrika kizsákmányolásával, hiszen segítségéért és beruházásaiért cserébe hatalmas mennyiségben ásványkincseket és energiahordozókat, koncessziós jogokat kér, függőségi viszonyt hoz létre Afrikával, ami tulajdonképpen kolonizálja a kontinenst, ezzel pedig saját korábbi álláspontjának mond ellent.⁴⁵ Előfordul olyan helyzet is, hogy Peking megkapja a koncessziót, ám a szerződéskötéskor plusz kötelezettségvállalást kér partnerétől. Például Kongónak bele kellett egyeznie, hogy ha az ércek koncentrációja nem ér el egy bizonyos szintet, vagy a kitermelést nem lehet a tervezett költségen kivitelezni, a kongói kormánynak ki kell fizetnie az elvégzett munkát. Ezen eshetőség bekövetkezésére fel is kellett mutatnia elegendő hitelgaranciát.⁴⁶ Mindeközben ugyan fejlődik Afrika, mégis olybá tűnik, hogy „eltékozolja” természeti kincseit, amikre magának is szüksége van, vagy a későbbi fejlődési szakaszában érzi majd

⁴⁴ BÁNYAI Gyula: *Kína válik Afrika új gyarmatosítójává?*, online elérhető: <http://www.vg.hu/gazdasag/gazdasagpolitika/kina-valik-afrika-uj-gyarmatositojava-382940> (letöltve: 2012. 09. 26.).

⁴⁵ MÉSZÁROS Tamás: *Kína Afrikában terjeszkedik*, online elérhető: http://kitekinto.hu/kelet-azsia/2010/12/18/kina_afrikaban_terjeszkedik (letöltve: 2012. 09. 26.).

⁴⁶ VGO: *Kína „leigázza és kifosztja” Afrikát – vagy mégsem?*, online elérhető: http://www.vg.hu/gazdasag/vg_online/kozelet-_kulfold/080717_kinaafrika_232153?p=2 (letöltve: 2012. 09. 26.).

a hiányát. Továbbá a „zéró kondicionalitás” elvének követésével tovább növeli az afrikai országok eladósodottságát.

Felróható Kínának az is, hogy az „afrikai politikai életbe való be nem avatkozásával” gátolja a demokratikus államrend kialakulását, konzerválja a fennálló rendszereket és visszaéléseket, amiket a visszasságok ellenére is támogat. Azonban az afrikai államokban esetlegesen kialakuló instabilitás egyrészt a kínai kitermelésre és exportra nézve is negatív következményekkel jár, másrészt hatását Franciaországban, illetve onnan továbbterjedve Európa többi régiójában is lehetne érzékelni (pl. migráció, terrorista akciók stb. formájában). Hasonló problémát jelent még a kínai felelőtlen fegyverexport, mert óhatatlanul is megbontja a regionális katonai erőviszonyokat – annak ellenére, hogy állítása szerint nem kíván a belpolitikába beavatkozni.

A természeti erőforrások, ásványkincsek óriási volumenű kitermelése, a környezeti normák figyelmen kívül hagyása a kizsákmányolás, környezeti károkozás rémével fenyeget. Kína energiaéhsége oly mértékű, hogy az illegális faexport is rendkívül jól jövedelmező üzlet; becslések szerint Gabon fakitermelésének 70%-a így jut el az ázsiai országba.⁴⁷

15. ábra Fakitermelés Kamerunban

Forrás: www.lenouvelafrique.net

⁴⁷ *Comment la France peut-elle adapter sa politique à la montée en puissance des nouveaux acteurs en Afrique?*, École Nationale d'Administration (ENA), Paris, 2011. február, 6-42. p. online elérhető: <http://www.ena.fr/index.php?/fr/recherche/Travaux-des-eleves/Memoires-du-seminaire-d-option-domaine-international> (letöltve: 2012. 10. 10.).

A kínai terjeszkedés a francia nyelv visszaszorulásához is hozzájárul, amennyiben a keletről érkező befektetők, munkások nem beszélik a nyelvet, a helyiek pedig nem tudnak kínaiul, az esetek legnagyobb részében az angolt alkalmazzák közvetítő nyelvként.

Végeredményben elmondhatjuk, amire a BBC News pekingi tudósítója már felhívta a figyelmet: „szó sincs kínai vonatkozásban egyenlő cseréről, a befektetési szerződések homályosak, gyakran nyitottak a korrupcióra, a kínai infrastrukturális projektek megvalósításához gyakran inkább kínai dolgozókat importálnak, semmint, hogy helybelieket oktattának szakképzettség megszerzésére. A kínai cégek vélhetően ki is zsákmányolják a helybeli dolgozókat, a kínai olcsó termékek pedig aláaknázzák Afrikának azt a képességét, hogy saját iparágakat fejlesszen ki, a kínai közreműködéssel épülő új utak, vasutak és kikötők ellenére szó sincs kölcsönösen előnyös viszonyról.”⁴⁸ Minden hátrányuk ellenére azonban még a kritikusok is elismerik, hogy a Kína által nyújtott lehetőségek és beruházások hiánypótlóak, és legalább dinamizálják az afrikai piacokat.

⁴⁸ BÁNYAI Gyula: *Kína válik Afrika új gyarmatosítójává?*, online elérhető: <http://www.vg.hu/gazdasag/gazdasagpolitika/kina-valik-afrika-uj-gyarmatositojava-382940> (letöltve: 2012. 09. 26.).

3.3. Tanácsok

Amennyiben Franciaország ismét szeretné növelni befolyását Afrikában, először is meg kell határoznia pontos távlati céljait, aszerint kialakítania a megfelelő külpolitikáját, és követnie is kell azt. Ideje kijavítani a francia gyakorlat hibáit, valamint érdemes lehet megvizsgálni, hogy Kína milyen elhibázott lépéseket tett, és milyen kritikák érik.

- Politikai téren érdemes lenne még jobban bevonni a nemzetközi fórumok, szervezetek munkájába az afrikai államokat is (megfigyelői vagy állandó tag státuszban), ezzel bizalmukat is lehetne erősíteni.
- A hitelesség növelése érdekében a támogatási és segélyezési politikát jól átgondoltan kell megtervezni, hiszen a be nem váltott ígéretek rombolják a bizalmat és az együttműködés minőségét.
- Nagyobb hangsúlyt lehetne helyezni a diplomáciai, konzuli feladatokra. Az információk gyűjtésétől kezdve a kapcsolatépítésen át a vállalkozások gyakorlati segítségéig tevékenységek széles skáláját hatékonyan elláthatják.
- A támogatásra fordított összegeket növelhetné Franciaország, ezek egy részét kötött segély formájában is nyújthatná.
- Gazdasági téren hatásos lehetne, ha szorgalmaznák a háromoldalú együttműködések (francia, afrikai és kínai vállalkozások között), közös vállalkozásokat és projekteket, illetve a multilaterális programokat, melyben Franciaország vezető szerepet vállalna.
- A regionális együttműködések (Afrikán belül, vagy Franciaország-Afrika viszonylatban) fokozása szintén a francia kapcsolatok erősödéséhez vezethetne.
- Előnyös lenne, ha a francia cégek kihasználnák a kínai cégek adta növekedési lehetőségeket, tevékenységükhöz kiegészítő szolgáltatásokat nyújtanának, így olyan régiókban is „megvethetnék a lábukat”, ahol korábban nem voltak jelen.
- A francia vállalatok felelősségvállalását és normakövetését az afrikai kontinensen is figyelemmel kellene kísérni, hogy ne fordulhasson elő visszaélés.

- Franciaország anyagi vagy materiális javakkal támogathatná az önkéntességet (pl. szakemberek afrikai önkéntes tevékenységéhez fizetett szabadság engedélyezése, eszközvásárlás támogatása stb.)
- Fontos lenne segítséget nyújtani a demokratikus berendezkedés stabil kialakításához (pl. szakértők küldése, köztisztviselők képzése), mivel a stabil belső rend a harmonikus külkapcsolatok ápolásához is hozzájárul, továbbá a környező régióknak sem kell tartaniuk a destabilizáló folyamatok áttérjedésétől.
- A kulturális és oktatási célú együttműködések, támogatásokat tovább kellene növelni, továbbá elősegíteni az információhoz jutást, hiszen a képzés, ismeretszerzés és tájékoztatás útján formálható a lakosság, a következő generációk és a „jövő vezetőinek” gondolkodása, öntudata, vagy akár problémamegoldó készsége is. (Egyúttal a francia kultúra és szellemiség tovább hagyományozható).

ZÁRSZÓ

A XX. század második felében Kína felépítette jól átgondolt, hosszú távú Afrika-politikáját, melyre az új évezredben egyre nagyobb hangsúlyt helyez. Az afrikai államokkal való kapcsolatának szorosabbra fűzésében biztonsági, gazdasági és politikai célok vezérlik, többek között energiaéhségének kielégítése, piacszerzés, a nemzetközi szervezetekben történő „hatalomszerzés”, Tajvan gazdasági izolálása. Stratégiai partnerségét a „nyer-nyer” politikára, a kölcsönös, baráti együttműködésre alapozza. Nagylelkű szövetségesként a nemzetközi fórumokon kiáll partnerei mellett, kedvezményes hiteleket nyújt, nagy értékű infrastrukturális beruházásokra vállalkozik, katonai együttműködésekben vesz részt, oktatási, kulturális és egészségügyi projekteket valósít meg. Ellentételezésként ásványkincseket, energiahordozókat importál, koncessziós jogokat kap, de néhány „apróbb kéréstől” eltekintve nem köti feltételekhez a segítségnyújtást. Mindezért az afrikai államfők egyre szívesebben kötnek vele üzletet, Kínát favorizálják a nyugati hatalmakkal szemben. A távolabbi tervei között pedig az Afrika kínálta élelmezési lehetőségek is szerepet kapnak.

Eközben valóban megfigyelhető a befolyási övezetben egyfajta átrendeződés és visszahúzódás. Ám ez a tendencia már a kínai jelenlét megerősödése előtt is fenn állt: részben saját megfontolásból, részben figyelmének más irányba fordításából, de adott esetben szerepet játszott a partner ország nem megfelelő együttműködése, vagy az afrikai (vállalkozási) környezet kedvezőtlené válása és instabilitása, és az is, hogy Franciaország anyagi erőforrásainak felhasználásakor más feladatok ellátása nagyobb prioritást élvezett az afrikai problémák megoldása előtt. Franciaország pozícióit Kína megjelenése és dinamikus offenzívája tovább gyengíti az afrikaiak számára kedvezőbbnek tűnő kapcsolatépítési politikájával, akik immár nagyobb szabadságot élveznek partnereik megválasztásakor. Nem szabad azonban elfelejteni, hogy mindennek ellenére még mindig Franciaország ismeri legalaposabban Nyugat- és Közép-Afrikát, emellett továbbra is kivételes helyzetben lévő tárgyalópartnere.

Kína szerepének vizsgálatakor nem szabad figyelmen kívül hagynunk Afrika-politikájának biztonságpolitikai vonatkozásait sem, hiszen politikai és kereskedelmi gyakorlatával az országok belső instabilitását növelheti (kedvezőtlen belső gazdasági, ipari, munkaerő-piaci folyamatok, intranszparencia, korrupció konszolidálása, regionális

katonai erőviszonyok megbontása, közvetett módon a migrációs folyamatok befolyásolása stb.), ezzel az európai biztonsági környezetre is hatással lehet (pl. tömeges bevándorlás). (Kína afrikai szerepvállalásának példáján keresztül nagyszerűen demonstrálható a gazdasági tevékenység és a biztonságpolitikai hatások összefüggése, elég csak a kínai motivációs tényezőket sorra venni - a gazdasági növekedés és a belső stabilitás kapcsolatát-, vagy a fentebb vázolt afrikai és európai vonatkozásokat.)

Összességében azt gondolom, hogy Kína segélyezési és együttműködési gyakorlata valóban előrelátó, újszerű, és számos előnyt hordoz magában, ám megannyi veszély forrása is. Ezt látniuk kell az afrikai államok vezetőinek. Ezen felül számomra ámulatba ejtő is a Kína által kidolgozott stratégia komplexitása, nyereségessége, viszont nekik is alkalmazkodniuk kell a változó környezethez, hiszen immár nem csupán a Nyugat részéről éri kritika, hanem az afrikai kontinens belsejéből is.

A Nyugat, főként Franciaország pedig már lehet, hogy későn eszmélt rá: kezd eloszlani a korábban Afrikában szerzett előnye, és most sietősen kellene stratégiát alkotnia. Nos, Kína immár megkerülhetetlen szereplő Afrikában is, így a befolyás megerősítését a Kelet bevonásával, felhasználásával kell megkísérelni, ehhez pedig célszerű a többi ország hibáiból tanulni, a saját korábbi baklövéseiket elismerni, és korrigálni a további projektekben.

FORRÁSJEGYZÉK

Agnès ANDRÉSY - Jean-François MARTEAU - Gaël RABALLAND: *La Chinafrique, mythes et réalité*, In: Problèmes économiques, Paris, 2011/1., 16-22. p.

Alain CAUSSIEU – Sébastien DEMAILLY – Guillaume DETILLEUX – Matthieu DEPOIRE – Christophe PEIGNÉ: *Crise du Darfour: Indice révélateur de la politique d'accroissement de puissance de la Chine en Afrique*, online elérhető: http://www.infoguerre.fr/documents/dossier_chine_afrique.pdf (letöltve: 2012. 10. 22.).

André RONDE (fordította KUN Tibor): *Franciaország katonapolitikája Fekete-Afrikában 1960-1990*, In: Klió, 11. évfolyam, 2002/3., 138-140. p., online elérhető: <http://www.c3.hu/~klio/klio023/klio138.html> (letöltve: 2012. 10. 25.).

Anthony CAUBIN: *La coopération économique chinoise en Afrique de l'Ouest: L'exemple de la Côte d'Ivoire*, online elérhető: http://memoires.sciencespo-toulouse.fr/uploads/memoires/2010/memoire_CAUBIN-ANTHONY.pdf (letöltve: 2012. 10. 22.).

BÁNYAI Gyula: *Kína válik Afrika új gyarmatosítójává?* online elérhető: <http://www.vg.hu/gazdasag/gazdasagpolitika/kina-valik-afrika-uj-gyarmatositojava-382940> (letöltve: 2012. 09. 26.).

Comment la France peut-elle adapter sa politique à la montée en puissance des nouveaux acteurs en Afrique?, École Nationale d'Administration (ENA), Paris, 2011. február, 6-42. p. online elérhető: <http://www.ena.fr/index.php?fr/recherche/Travaux-des-eleves/Memoires-du-seminaire-d-option-domaine-international> (letöltve: 2012. 10. 10.).

CSIZMADIA Sándor: *Nicolas Sarkozy és a Francafrique paradoxonjai*, online elérhető: http://www.grotius.hu/doc/pub/TRFKET/2011_193_csizmadia_sandor_nicolas_sarkozy_es_a_francafrique_paradoxonjai.pdf (letöltve: 2012. 10. 25.).

CSIZMADIA Sándor: *Nyugat-Afrika. Francia „hátsó udvar” és/vagy amerikai előkert?*, In: Afrika Tanulmányok, Pécs, 1. évf. 1. szám., 21-30. p.

DANKÁNÉ FALUDI Anna: *Nyugat-Afrika és az Európai Unió gazdasági kapcsolatai*, Szakdolgozat, Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Főiskola Kar, Budapest, 2005.

FEHÉRVÁRI László: *Új kínai külpolitikai modell. Az afrikai és a közel-keleti országokkal folytatott multilaterális együttműködés intézményesített keretei*, In: MKI-tanulmányok, Budapest, 2010/11. 3-14. p.

GALAMBOS Péter: *Tipikus kínai csomagot kapott Magyarország*, online elérhető: <http://www.afrikatanulmanyok.hu/htmls/cikkek.html?articleID=969> (letöltve: 2012. 10. 10.).

Géraud MAGRIN: *The Black Gold Rush: an opportunity to get Africa out of its impasse?*, In: La Revue Défense nationale et Sécurité collective, Paris, 2007/1., 62-71. p.

Jean-Benoît NADEAU: *Les vrais chiffres du français: des raisons de célébrer*, online elérhető: <http://www.forumfrancophonie2012.org/blogue/2012/01/les-vrais-chiffres-du-francais-des-raisons-de-celebrer/> (letöltve: 2012. 10. 23.).

Jean-Pierre Cabestan: *La politique étrangère chinoise: une Chine sans ennemis n'est pas forcément une Chine rassurante*, In: Hérodote, Paris, 2007/2. 125. szám, 11-27. p.

Jane PERLEZ: *With \$20 Billion Loan Pledge, China Strengthens Its Ties to African Nations*, online elérhető: http://www.nytimes.com/2012/07/20/world/asia/china-pledges-20-billion-in-loans-to-african-nations.html?_r=0 (letöltve: 2012. 10. 01.).

KISS Judit - TÉTÉNYI András: *Kína politikai és gazdasági érdekei Fekete-Afrikában*, online elérhető: <http://www.chinanetwork.hu/portal/downloads/MAGYAR/publikacio/2008tanulmanyok/2-10-KissJ-Tetenyi.pdf> (letöltve: 2012. 10. 22.).

LÁZÁR Gergely: *Franciaország geopolitikai törekvései a posztbipoláris korban*, In: Külügyi Szemle, Budapest, 2007/4., 164-203. p.

MÁDL József: *Végjáték a lelőhelyekért*, online elérhető: <http://www.vg.hu/velemenyelemzes/vegjatek-a-lelohelyekert-382736> (letöltve: 2012. 10. 20.)

MÉSZÁROS Tamás: *Kína Afrikában terjeszkedik*, online elérhető: http://kitekinto.hu/kelet-azsia/2010/12/18/kina_afrikaban_terjeszkedik (letöltve: 2012. 09. 26.).

MÁSZÁROS Tamás: *Nem jelent veszélyt az EU-ra Kína afrikai terjeszkedése*, online elérhető: http://kitekinto.hu/kelet-azsia/2011/05/09/nem_jelent_veszely_az_eu-ra_kina_afrikai_terjeszkedese (letöltve: 2012. 10. 10.).

Michal MEIDAN: *La Chine à la conquête des marchés énergétiques mondiaux*, In: Hérodote, Issy-les-Moulineaux, 2007/2. n°125, 77-94. p., online elérhető: <http://www.cairn.info/revue-herodote-2007-2-page-77.htm> (letöltve: 2012. 10. 22.).

Pascal BONIFACE (szerk.): *L'année stratégique 2011. Analyse des enjeux internationaux*, Armand Colin/IRIS, Paris, 2010., 350-370. p.

Pascal BONIFACE (szerk.): *L'année stratégique 2012. Analyse des enjeux internationaux*, Armand Colin/IRIS, Paris, 2011., 321-325. p.

Philippe MARTINAT: *Le plan de François Hollande pour l'Afrique*, online elérhető: <http://www.lecongolais.cd/le-plan-de-francois-hollande-pour-lafrique/> (letöltve: 2012. 10. 20.).

RÓNAHÁTI Cecília: *Társadalmi körkép Kína afrikai terjeszkedéséhez*, In: Afrika Tanulmányok, Pécs, 2010/1., 30-35. p.

STEMLER Dániel: *Franciaország elengedte Elefántcsontpart adósságát*, online elérhető: http://kitekinto.hu/afrika/2012/07/29/franciaorszag_elengedte_elefantcsontpart_adossagat/ (letöltve: 2012. 10. 27.).

SZÜCS Anita: *Az „exception française” erodálódása és a megváltozott francia nagyhatalmiság. Franciaország kettős válsága*, PhD értekezés, Budapest, Budapesti Corvinus Egyetem Nemzetközi Kapcsolatok Doktori Iskola, 2006.

TARJÁN Tamás: *1955. április 18. a bandungi konferencia megnyitása*, online elérhető: http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1955_aprilis_18_a_bandungi_konferencia_megnyitasa/ (letöltve: 2012. 10. 23.).

TARRÓSY István: *Kína Afrikára kacsint*, online elérhető: <http://www.afrikatanulmanyok.hu/htmls/cikkek.html?articleID=420> (letöltve: 2012. 10. 10.).

Thomas DELTOMBE – Benoît ORVAL: *Quand la Françafrique passe au privé*, In: *Recherches internationales*, Saint-Denis, 2009/1., 85. szám, 39-66. p.

TÓTH Norbert: *Óriások szövetsége. Az Afrikai Unió és az Európai Unió kapcsolatrendszere, különös tekintettel a biztonságpolitikai kérdésekre*, Afrika Tanulmányok, Pécs, 1. évfolyam 3. szám, 7-15.p.

Uzsák András: *Afrika: Kína éléskamrája?*, In: *Afrika Tanulmányok*, Pécs, 2012/1., 37-39. p.

Valérie NIQUET-CABESTAN: *La stratégie africaine de la Chine*, In: *Politique étrangère*, Paris, 2006/2. 361-374. p., online elérhető: <http://www.cairn.info/revue-politique-etrangere-2006-2-page-361.htm> (letöltve: 2012. 10. 23.).

VÖLGYI Katalin: *Kína regionális kapcsolatrendszerei az ázsiai és afrikai relációkban*, online elérhető: http://www.chinanetwork.hu/content/content_158.html (letöltve: 2012. 10. 23.).

VÖRÖS Zoltán: *Olajban kötött házasság – Kína és Szudán kapcsolatának 50 éve*, In: *Afrika Tanulmányok*, Pécs, 2009/3-4., 66-77. p.

Wais AHMAD – Meryem AMRANI JOUTEY – Oumoul SANFO: *Accords sino-africains. Le développement des pays d’Afrique est-il susceptible de se réaliser en coopération avec la Chine plus qu’il ne l’a été avec la France?* online elérhető: http://www.infoguerre.fr/fichiers/ACCORDS_SINO-AFRICAINS.pdf (letöltve: 2012. 10. 25.).

William LEDAY: *Political dimensions of the China-Africa strategic partnership*, In: *La Revue Défense nationale et Sécurité collective*, Paris, 2007/1. 82-93. p.

Ministère de la Défense, online elérhető: <http://www.defense.gouv.fr/operations> (letöltve: 2012. 10. 26.).

HVG.hu: *Kína a kicsik mellé áll és megvédi őket az erőszaktól*, online elérhető: <http://www.vg.hu/gazdasag/gazdasagpolitika/kina-a-kicsik-melle-all-es-megvedi-oket-az-eroszaktol-380705> (letöltve: 2012. 09. 23.).

HVG.hu: *Kína hatalmas hitellel édesgeti magához Afrikát*, online elérhető: http://hvg.hu/gazdasag.nemzetkozi/20120720_Kina_ujra_Afrikaban_nyomul (letöltve: 2012. 10. 10.).

HVG.hu: *Kína munkaerőpiaci szemétkerakónak használja Afrikát?*, online elérhető: http://hvg.hu/gazdasag/20120808_Nyomas_alatt_az_afrikai_kinai_diaszpora (letöltve: 2012. 09. 26.).

EU vonal, online elérhető: http://www.euvonal.hu/index.php?op=kozossegi_politikak&id=63 (letöltve: 2012. 10. 26.).

NOL: *Kína még tovább pénzeli Afrikát*, online elérhető: http://nol.hu/kulfold/kina_meg_tovabb_penzeli_afrikat (letöltve: 2012. 10. 23.).

VGO: *Kína erősíti afrikai kapcsolatait*, online elérhető: <http://www.vg.hu/gazdasag/kina-erositi-afrikai-kapcsolatait-148181> (letöltve: 2012. 10. 08.).

VGO: *Afrikai bankot vásárol a kínai ICBC*, online elérhető: http://www.vg.hu/penzugy/vg_online/penzugyek_-_kulfold/071025_icbc_193656 (letöltve: 2012. 10. 10.).

VGO: *Gyárat építhet Kína*, online elérhető: <http://www.vg.hu/gazdasag/gazdasagpolitika/gyarakat-epithet-kina-afrikaban-298783> (letöltve: 2012. 10. 02.).

VGO: *Kína „leigazza és kifosztja” Afrikát – vagy mégsem?*, online elérhető: http://www.vg.hu/gazdasag/vg_online/kozelet_-_kulfold/080717_kinaafrika_232153?p=2 (letöltve: 2012. 09. 26.).

VGO: *Le a dollárral – Kína a jüan uralmáért dolgozik*, online elérhető: <http://www.vg.hu/penzugy/tozsde/le-a-dollarra-kina-a-juan-uralmaert-dolgozik-370665> (letöltve: 2012. 10. 02.).

VGO: *Kína és a Világbank közös segélyprogramja Afrikában*, online elérhető: http://www.vg.hu/gazdasag/vg_online/gazdasag_-_kulfold/071219_kina-vilagbank_201552 (letöltve: 2012. 10. 12.).

VGO: *Kína tovább menetel az afrikai bányamezőkön*, online elérhető: http://www.vg.hu/gazdasag/vg_online/gazdasag_-_kulfold/090128_afirca_258098 (letöltve: 2012. 10. 10.).

VGO: *Szabad cégalapítás*, online elérhető: <http://www.vg.hu/gazdasag/gazdasagpolitika/szabad-a-cegalapitas-54361> (letöltve: 2012. 10. 03.).

VGO: *Újabb kínai roham az afrikai bányákért*, online elérhető:
<http://www.vg.hu/gazdasag/ujabb-kinai-roham-az-afrikai-banyakert-274173> (letöltve:
2012. 10. 20.).

MELLÉKLETEK

Rövidítések, idegen kifejezések jegyzéke

AOF (Afrique Occidentale Française): Francia Nyugat-Afrika

AEF (Afrique Équatoriale Française): Francia Egyenlítői-Afrika

CEDEAO (Communauté économique des États de l'Afrique de l'Ouest): Nyugat-afrikai Államok Gazdasági Közössége

CFA (Colonies Françaises d'Afrique, Communauté Financière Africaine): Afrikai Francia Gyarmatok, Afrikai Pénzügyi Közösség

CFAO (Compagnie Française de l'Afrique Occidentale): Nyugat-afrikai Francia Társaság

EFT (éléments français au Tchad): csádi francia egységek

FDI (Foreign Direct Investment): Külföldi közvetlen tőkebefektetés

Konfuciusz Intézet: Kína hivatalos nemzeti kulturális intézete külföldön

ONUCI (Opération des Nations Unies en Côte d'Ivoire): az ENSZ elefántcsontparti művelete

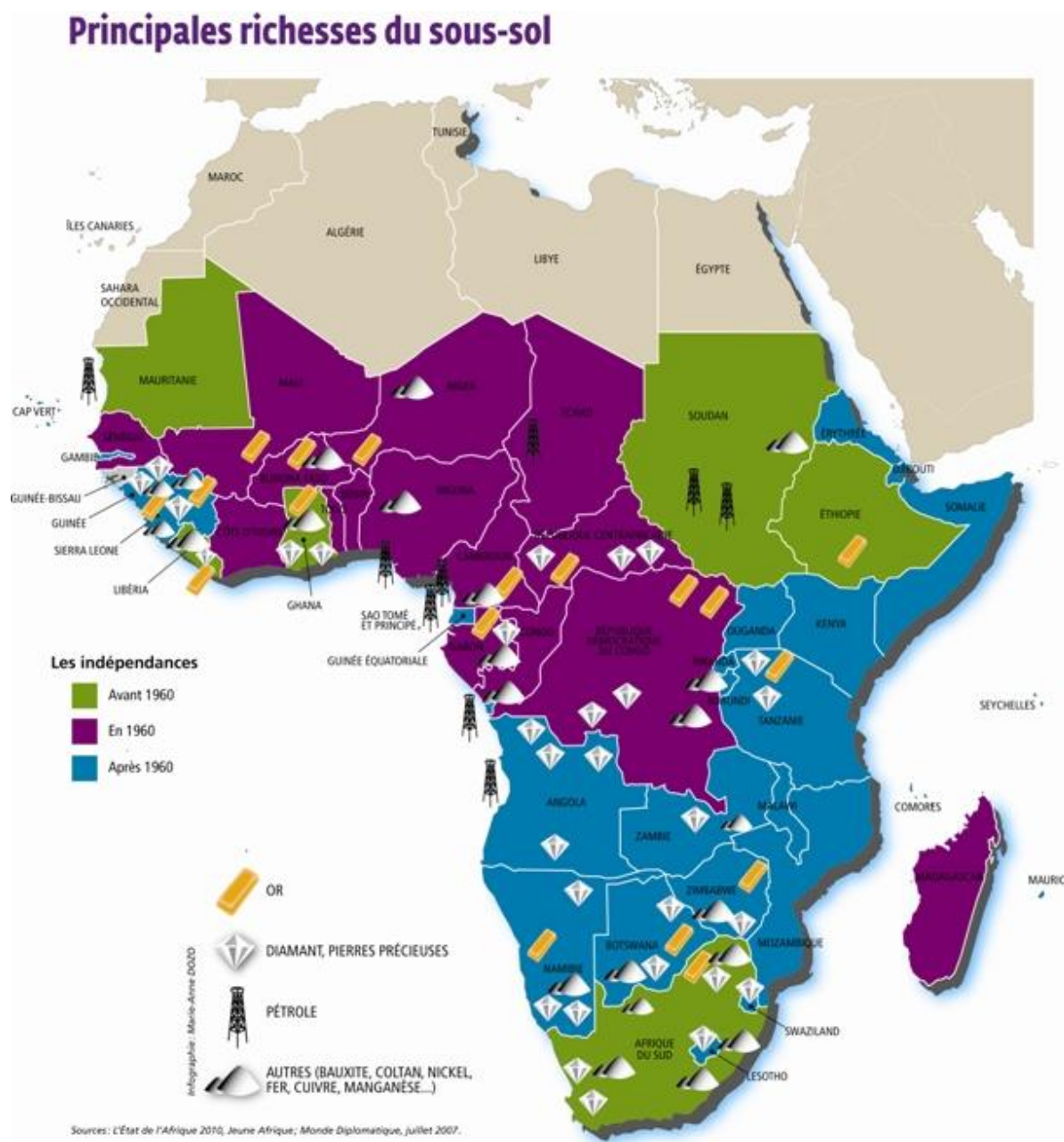
OPEX (Opération extérieure): Franciaország határán kívüli hadművelet

Quai d'Orsay (Ministère des Affaires étrangères): francia külügyminisztérium

RSE (responsabilité sociale et environnementale): szociális és környezeti felelősségvállalás

Afrika föld alatti kincsei

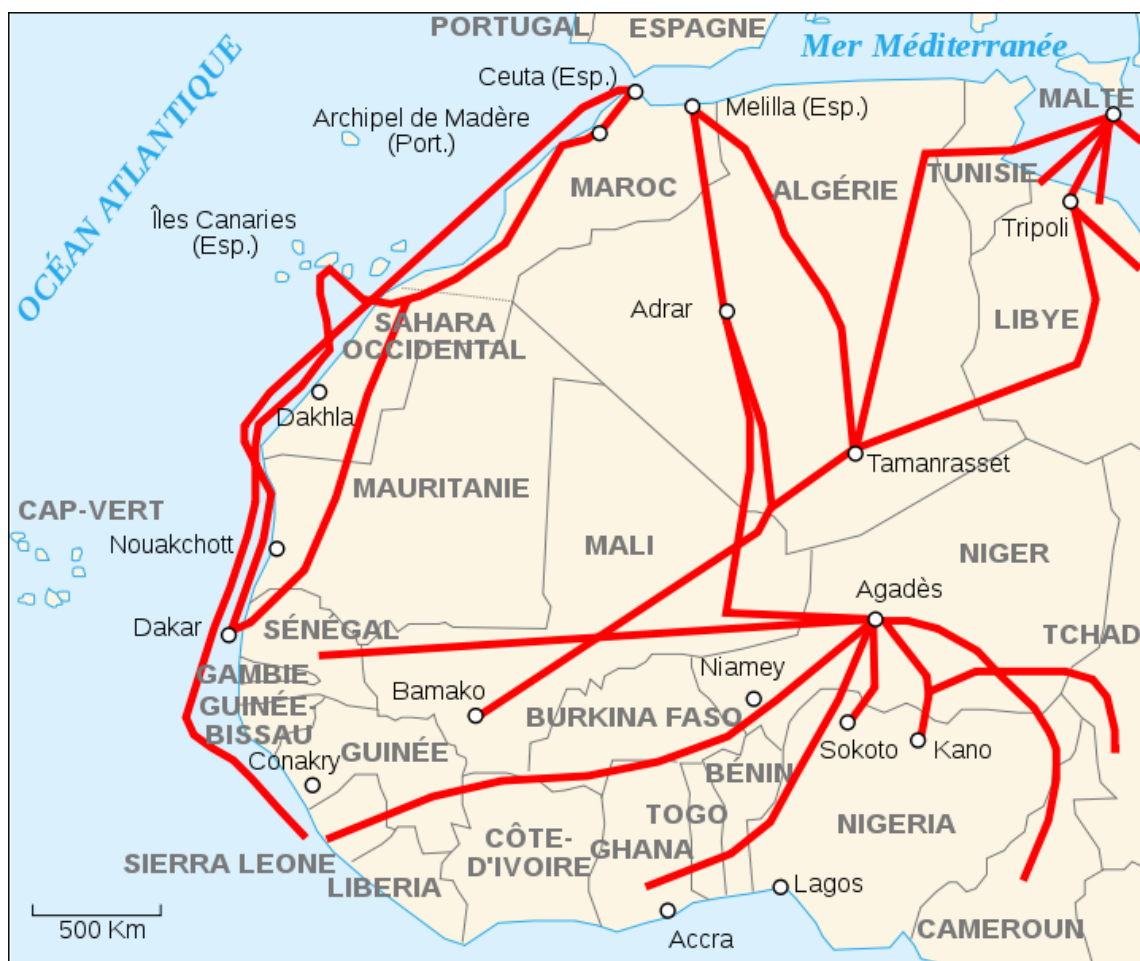
(Arany, gyémánt és drágakövek, kőolaj, egyéb)

Forrás: <http://leligneur.citoyenparent.be>

Afrika az ígérlet földje. A maga 30 300 000 km²-vel - a szárazföldi területek 20,3%-val – és több, mint 1 milliárd lakosával a Föld második legnépesebb kontinensének számít. Változatos felszíne alatt természeti kincsek lelőhelyei bújnak meg.

Az afrikai migráció útvonalai Európa felé

Forrás: <http://commons.wikimedia.org>

Az afrikai államokban esetlegesen kialakuló instabilitás hatását Franciaországban, illetve onnan továbbterjedve Európa többi régiójában is lehetne érzékelni.